

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra školní a sociální pedagogiky

Ověření vlivu různých námětů při práci
s technickými a přírodními materiály pro
motivaci k činnosti dětí z romského etnika

Autor: Dana Pečínková, DiS.

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.

Praha 2008

The verification of the influence of different themes at - working with technical and natural materials for the motivation to the Romany children's activities

Název:

Ověření vlivu různých námětů při práci s technickými a přírodními materiály pro motivaci k činnosti dětí z romského etnika

Abstrakt:

Předmětem bakalářské práce je zvolení několika námětů z technických a přírodních materiálů a zjišťování toho, které z nich děti preferují. Cílem je porovnání významu volby vybraných materiálů a technik u různých věkových skupin romských dětí pro jejich motivaci k činnosti na vybraných materiálech. Metodami akčního výzkumu, které byly v práci využity, jsou přímé pozorování a strukturovaný rozhovor s dětmi. Na základě těchto metod došlo k potvrzení či vyvrácení hypotéz, které byly před výzkumem stanoveny. Závěry výzkumů ukazují, že nejvíce děti preferují činnosti s textilními materiály a s modelovacími a licími hmotami. Naopak práce s odpadovými materiály děti příliš nezaujala.

Klíčová slova:

mladší školní věk, střední školní věk, přímé pozorování, strukturovaný rozhovor, romské děti.

r

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Ověření vlivu různých námětů při práci s technickými a přírodními materiály pro motivaci k činnosti dětí z romského etnika* vypracovala samostatně pod vedením Doc. Ing. Jitky Vodákové, CSc. na základě vlastních zjištění a za použití pramenů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Praha, 30. března 2008

podpis

Děkuji Doc. Ing. Jitce Vodákové, CSc. která vedla tuto bakalářskou práci a jejíž cenné rady a připomínky mi byly přínosem při jejím zpracování.

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část	
1.1 Charakteristika věkových skupin	10
1.1.1 Období mladšího školního věku	10
1.1.2 Období středního školního věku	13
1.2 Charakteristika a specifika romské populace	15
1.2.1 Vztah majority k romské populaci	15
1.2.2 Rozdíly mezi romským a neromským dětstvím	17
1.3 Estetická tvořivá činnost	18
1.3.1 Vliv estetické tvořivé činnosti na rozvoj tvořivosti	19
1.3.2 Funkce výtvarné tvořivé činnosti	19
1.4 Vybrané typy materiálů používané k praktickým činnostem	21
1.4.1 Papírenské materiály	21
1.4.2 Modelovací a licí hmoty	25
1.4.3 Textilní materiály	29
1.4.4 Odpadové a zbytkové materiály	31
1.4.5 Přírodní materiály	34
2. Cíl práce a hypotézy	35
2.1 Cíl práce	35
2.2 Hypotézy	35
2.3 Úkoly k výzkumu	36
3. Metodika práce	37
3.1 Charakteristika cílové skupiny	37
3.2 Vybrané náměty k činnostem dětí	38
3.3 Charakteristika podmínek a prostředí pracoviště	38
3.4 Charakteristika použitých materiálů	39
3.5 Vybrané metody pedagogického výzkumu	39
4. Vybrané náměty, výsledky práce a jejich hodnocení	45
4.1 Vybrané náměty	45
4.1.1 Výrobky z papírenských materiálů a výsledky pozorování	45

4.1.2 Výrobky z modelovacích a licích hmot a výsledky pozorování	47
4.1.3 Výrobky z textilních materiálů a výsledky pozorování	49
4.1.4 Výrobky z odpadových materiálů a výsledky pozorování	51
4.1.5 Výrobky z přírodních materiálů a výsledky pozorování	52
4.2. Výsledky rozhovorů a jejich hodnocení	54
Závěr	66
Seznam příloh	67
Seznam použitých zdrojů	68

Úvod

Cílem této bakalářské práce je porovnání významu volby materiálů a technik u různých věkových skupin dětí z romského etnika pro jejich motivaci k činnosti. Práce je založená na výzkumu, při kterém zjišťuji, jakým druhům materiálů a technik dávají přednost děti mladšího a středního školního věku. Cílovou skupinou dětí, která byla součástí výzkumu, je dvanáct dětí ve věku od šesti do patnácti let, a to z romského etnika. Výzkum byl prováděn v nízkoprahovém centru pro děti a mládež, které funguje v jednom městě na Vysočině, a které tyto děti pravidelně navštěvují.

Dané téma jsem zvolila protože mě zajímalo, se kterými materiály v centru volnočasových aktivit pro děti a mládež v Jihlavě děti nejraději pracují. V centru se vychovatelé dvakrát týdně s dětmi věnují praktickým činnostem, při nichž mají děti možnost pracovat s různými materiály. Prostřednictvím výzkumu, který je součástí této bakalářské práce, jsem chtěla zjistit, které z vybraných materiálů jsou dětem nejbližší a které obě z výše uvedených věkových skupin preferují.

Práce je rozdělena do dvou částí. **Teoretická část** se zabývá charakteristikou dítěte v období mladšího a středního školního věku, popisuje specifika tohoto období. Jednotliví autoři, kteří se zabývají vývojovou psychologií, mají různá členění, které se týče věkového ohraničení jednotlivých věkových skupin. Při ohraničení mladšího a středního školního věku vycházím z faktů od Prof. PhDr. Zdeněk Heluse.

Cílovou skupinou dětí, která se podílela na výzkumu, jsou děti v tomto věkovém období, konkrétně se jedná se o děti z romského etnika. Tato část se proto také věnuje odlišením charakteristiky dětí romských a neromských, které mohou mít zásadní vliv při výzkumu. V teorii je též zahrnuta stručná charakteristika romské populace včetně vztahu majority k ní.

Teoretická část dále pokračuje charakteristikou estetické tvořivé činnosti, jejím vlivem na člověka obecně a jejími funkcemi, které jedince rozvíjejí.

První část práce je ukončena popisem, využitím a seznámením s technikami s pěti různými skupinami materiálů, které jsem k výzkumu vybrala. Jedná se o papírenské materiály - papír, karton, lepenka; dále jsou to modelovací a licí hmoty, textilní materiály, materiály přírodního typu a materiály odpadové. Se všemi druhy materiálů

pak děti měly možnost pomocí různých technik a námětů pracovat. Mým úkolem bylo pak zjistit, který typ materiálu a techniky upřednostňují.

Na samotnou realizaci námětů a technik s různými materiály se soustřeďuje **praktická část**. V první řadě je v ní popsán výběr deseti námětů pro činnosti s různými materiály, postup a jejich realizace při činnosti dětí, která byla zvolena vzhledem k úměrnosti jejich věku a schopnostem. V praktické části této práce jsem použila dvě metody výzkumu - přímé pozorování a strukturovaný rozhovor s dotazníkovým archem.

První část akčního výzkumu bylo přímé pozorování, které proběhlo při činnosti dětí na vybraných námětech a průběh byl zaznamenáván do pozorovacích archů. Výsledky pozorování jsou uvedeny vždy po činnosti dětí na jednotlivých námětech

Další část se věnuje analýze strukturovaných rozhovorů s dvanácti dětmi, které se na činnostech podílely. Děti mladšího a středního školního věku byly dotazovány pomocí otázek, týkajících se jejich hodnocení vybraných materiálů a technik. Odpovědi jsem zaznamenávala do záznamových archů, jejichž analýzou a hodnocením je výzkum ukončen. Celkové shrnutí práce je obsaženo v závěru této bakalářské práce.

1. Teoretická část

1.1 Charakteristika věkových skupin

Základy pro zdravý vývoj dítěte jsou položeny daleko dříve než v okamžiku jeho narození. Nejdůležitější z nich je zdraví rodičů, nerušený průběh těhotenství a bezproblémový porod. Projde-li plod „bez úrazu“ celým vývojem od oplodnění vajíčka až po příchod dítěte na svět, je nutné zabezpečit jeho další zdravý vývoj a rozvíjet od prvního dne všechny jeho vrozené vlastnosti, zvláštnosti a vlohy. Vývoj dítěte je totiž velmi složitý proces. Je ovlivňován třemi základními faktory, kterými jsou dědičnost, prostředí a výchova. (Dobrovolská, 1978)

1.1.1 Období mladšího školního věku

„Jako mladší, nebo též raný školní věk označujeme věkové období od šesti do deseti let života. Název odkazuje na sociální zařazení dítěte - na skutečnost, že se stalo školákem.“ (Helus, 2003, s.63)

Tělesný růst dítěte ovlivňuje jeho vývoj pohybových i ostatních schopností. Ten je během tohoto období většinou rovnoměrně plynulý. Avšak před jeho začátkem a opět na jeho konci lze většinou pozorovat větší nebo menší růstové zrychlení. Během celého tohoto období dochází ke zlepšení hrubé i jemné motoriky. Pohyby jsou rychlejší, svalová síla je větší a nápadná je zejména zlepšená koordinace všech pohybů celého těla. V tomto věku se také soustavně vyvíjí smyslové vnímání. Ve všech oblastech vnímání - zejména zrakového a sluchového - můžeme v tomto školním věku pozorovat výrazné pokroky. Dítě je pozornější, vytrvalejší, všechno důkladně zkoumá, je pečlivé a ve svém vnímání méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách než mladší dítě. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Nástup do školy ovlivňuje a mění dosavadní způsob života dítěte. Školní život je založen na povinnostech, objevují se nové motivy činnosti, které předtím dítě nepoznalo. Mění a rozvíjí se paměť, pozornost a všechny poznávací funkce. Nelze už jednat jen podle impulsivních přání, ale je nutno podřizovat vlastní jednání volní kontrole, dbát určitého režimu a kázně. Dítě se učí jednat v souladu s uloženým úkolem.

Vytvářejí se návyky záměrného vnímání a logické úvahy, formuje se systém vzájemně podmíněných pojmů se stále větší obsahovou přesností. Dítě není dosud zcela schopno odlišit podstatné od nepodstatného, nedostatek životních zkušeností vyplňuje fantazií, kterou vydává za skutečnost. Domýšlí si i různé podrobnosti, na nichž bezvýhradně trvá. Při vnímání prostorových vztahů má dítě sklon k zveličování. Často je schopno dobře vnímat celkový obraz události a dlouho jej uchovat v paměti. V tomto věku postupně dospívá ke schopnosti analýzy jednotlivých jevů. Často je překvapivě pozorné, zejména pokud se jedná o předmět jeho zájmu. Vzhledem k tomu, že pozoruje svět z hlediska svých vlastních potřeb a přání, všímá si i podrobností, které dospělým unikají. Dítě v tomto věku začíná chápat určité souvislosti a zajímá se o příčiny jevů (Kacafírková, 2000).

Osobnost dítěte je charakterizována harmoničností, uklidněním, sebeuspokojením, dojmem hotovosti a *neproblematičnosti všech věcí, důvěrou v autority. Dítě je přizpůsobivé a zároveň velmi sugestibilní. Zejména chlapce vede v tomto věku probuzená ctižádost k vychloubání. Děti přestávají na sebe bez uvážení žalovat, naopak se objevují tendence krýt kamaráda, i když se nějak provinil. Dětská morálka je heteronomní, mravní zákony jsou přijímány zvenčí jako neměnné. Upevňuje se svědomí. Dítě v tomto věku lne k rodičům, důvěřuje autoritám, je přístupné, kamarádké a dobře se s ním navazuje kontakt (Kacafírková, 2000).

Při vstupu do školy začíná dítě cítit potřebu se prosadit a obstát. Touží mít úspěch a sklidit pochvalu. Za příznivých okolností se v dítěti probouzí usilovnost, prostřednictvím které se snaží uspokojit potřebu vyniknout. Díky usilovnosti dítě získává zkušenosti v podobě radosti z úspěchu, z dosažených výsledků a uspokojení z činnosti. Dítě pociťuje potěšení z toho, že svou práci dokáže dovést až do konce. Objevují se cenné vlastnosti, jako je píle či soustředěnost. Negativně tudíž na vývoj dítěte a utváření jeho osobnosti působí, když snaživá pracovitost není podchycena a povzbuzována, ale naopak podlamována. Pokud se neúspěchy častěji opakují, dítě začíná mít pocit, že je horší než ti druzí a může se v něm projevit pocit méněcennosti. „Velké nebezpečí pro další vývoj vzniká zejména tehdy, když se pocit méněcennosti stává rysem osobnosti, působícím nadále jako činitel svádějící v úkolových situacích k apatii a rezignaci, nebo k vyhýbání se úkolům a nárokům, či k obviňování okolí

z předpojatosti a nespravedlnosti." (Helus, 2003, s. 64) Tímto je pak narušena snaha o úsilí zvládnout úkoly, dítě vše předčasně vzdává a rezignuje. Nepříznivé důsledky narušení dynamizujícího faktoru ke zvládnutí úkolů mají často vliv na budoucí život dítěte. (Helus, 2003).

V určitých situacích by se měl vychovatel soustředit na to, aby v dítěti posiloval snaživou pracovitost a snižoval nebezpečí vzniku pocitů méněcennosti. Záleží především na tom, jaké úkoly a jakým způsobem bude dítěti zadávat, jak bude probíhat jeho hodnocení a samotná sebereprezentace dítěte. (Helus, 2003)

Pokud se dítě vyvíjí ve zdravém prostředí, jeho touha po usilování je přirozená. Toto platí v případě, když se dítě nebojí, že když bude neúspěšné, neudělá si ostudu a nebude žádným způsobem trpět. (Helus, 2003) „Proto má vychovatel vytvářet podmínky, aby všechny děti zadávání úkolů a vytyčování požadavků vítaly; má plánovat a ztvárňovat výchovné situace tak, "aby je dítě vnímalo především jako lákavou šanci projevit své kvality, uspět, pochlubit se, zažít dobrodružství poznání, mít o čem vyprávět, být na sebe hrdý." (Helus, 2003, s. 65)

Je důležité, aby mělo dítě možnost se dostat to situací, v nichž vystupuje před druhými a je v centru pozornosti. Být středem pozornosti je přirozenou součástí tohoto věku, děti po tom touží. Sebereprezentace jim přináší pocity zadostiučinění a hrdosti a motivuje k dalším činům a splnění úkolů. Některé děti se však z různých důvodů bojí, že si před ostatními udělají ostudu. Je potřeba dítě těchto pocitů zbavit, a to především tím, že bude činit pozitivní zkušenosti. (Helus, 2003) „Sebereprezentace je důležitá pro vývoj bohatého projevu, utváření způsobilosti chovat se mezi lidmi kultivovaně, přirozeně a důstojně." (Helus, 2003, s. 66)

Kdybychom chtěli celé období psychologicky celkově smysluplně charakterizovat, patrně bychom je mohli označit jako věk střízlivého realizmu. Na rozdíl od menšího dítěte, které je ve svém vnímání, myšlení i jednání hodně závislé na vlastních přáních i fantaziích, a na rozdíl od dospívajícího, pro kterého je často důležitější vědět, co by mělo být „správné“, je školák plně zaměřen na to, co je a jak to je. Chce pochopit okolní svět a věci v něm „doopravdy". (Langmeier, Krejčířová, 2006).

1.1.2 Období středního školního věku

Vývojová fáze pubescence bývá také někdy označována jako střední školní věk. Jedná se o období od jedenácti do patnácti let věku dítěte.

„Mezi fází raného školního věku a věkem pubescence je poměrně ostrý předěl, pravděpodobně jeden z nejostřejších ze všech, jimiž v životě procházíme." (Helus, 2003, s. 68) Raný školní věk je období spíše klidné a vyrovnané, a díky zklidnění se malý školák lépe vyrovnává s úkoly ve škole. Na rozdíl věk pubescence je věk plný neklidu. U dítěte dochází k dramatické proměně těla i duše, jedinec ví a umí víc než předtím a přetváří se do jiné podoby. Ke změnám dochází jak z hlediska fyziologického, kdy chlapcům rostou vousy, hrubne hlas a mění se fyziognomie, tak z hlediska psychologického, kdy se jedinec začíná vzpouzet autoritám, začíná se vzpouzet autoritám, hledá svou sociální podobu ve vztazích s lidmi. Jedinec se mění také v tom smyslu, že začíná jinak prožívat sám sebe. Nově se ptá, kým je a jakým směrem se v životě ubírat. Tuto proměnu provází hluboké krize, změny nálad, názorů a tužeb. Jedinec tohoto věku se často zabývá úkoly rozvojového typu, které se ho bytostně dotýkají a naplňují jeho touhu se rozvíjet. Zvládnutí takovýchto úkolů přináší zadostiučinění, ale i vnější sociální uznání a dává pocit úspěchu a kompetence. Naopak nezvládnutím rozvojových úkolů se vytváří pocit životní nespokojenosti. Jedinec začíná pochybovat sám o sobě, zhoršuje celkové postavení jedince, oslabuje se chuť a energie se rozvíjet. (Helus, 2003,)

Vývoj motoriky je v období dospívání zpravidla výraznější než v období předcházejícím - dospívající rychle získávají dovednosti vyžadující značnou sílu, hbitost, jemnou pohybovou koordinaci i smysl pro rovnováhu. Pokračuje významně i vývoj vnímání, zejména vizuálního, jež dosahuje maxima (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V tomto období se dovršuje vývoj inteligence. Schopnost analýzy a chápání obecných vztahů značně pokročila, rozvíjí se i schopnost operovat s abstraktními pojmy. Zdokonaluje se orientace v prostoru a čase. Paměť se již neupírá jen na konkrétna, větší pochopení abstraktních pojmů a symbolů umožňuje i jejich zapamatování. Rozšíření analytické schopnosti má vliv na rozvoj vnímání. Dítě v tomto věku hlouběji proniká k

podstatě věcí, dokáže odlišit podstatné znaky od nepodstatných. Své myšlenky přesně vyjadřuje specifickými výrazy. V hovorovém jazyce se objevují počátky typického žargonu (Kacafírková, 2000).

Zájmy dítěte se začínají diferencovat ve shodě s jeho založením, ustalují se a směřují hlouběji do obsahu. Rozvíjí se speciální nadání. Děti mají značný sklon k fantazii, nacházejí oblibu v dobrodružných a fantastických příbězích. V práci projevují velkou samostatnost, vzniká u nich pocit povinnosti a odpovědnosti. Zesiluje se jejich sebevědomí, jsou však celkově nevyrovnané, nedůtklivé k připomínce a nesebekritické. Vedle dospělých se cítí méněcenné. Uznávají sice jejich autoritu, avšak nechtějí být už považovány za děti. Proto se přehnaně snaží napodobit dospělé a tím skrýt svůj pocit méněcennosti. Jsou v tomto věku zvláště náchylné k sugesci, a to zejména v otázkách, na které slyšely předtím vyslovit názory dospělých (Kacafírková, 2000).

Věci okolo sebe dítě již nepřijímá jako dané, nýbrž je analyzuje a hodnotí. Nezřídká sklouzává k negativnímu postoji a kritice svého okolí, což vede k častým konfliktům s rodiči. V citovém životě je dítě prudké a výbušné, ale značně povrchní. Obrací se více do sebe a mívá pocit osamělosti a nepochopení. Začíná se zároveň osamostatňovat ve vlastním životě, volí si autority (Kacafírková, 2000).

Pubescenti se často dostávají do konfliktů s dospělými, zvláště s učiteli a rodiči. K autoritám se stavějí kriticky. Svou přecitlivělost pak často kompenzují zlobnými výhradami vůči svému okolí, které mohou nabývat až neurvalých podob. V tomto období je důležité si uchovat či obnovit význam rodinného zázemí, která jedinci porozumí, vyslechnou je, poskytnou pomoc aj. (Helus, 2003) „Tam, kde rodina chybí nebo jejíž funkce je ohrožena, se otevírá náročný výchovný úkol vytvářet náhradní, v co největší míře kompenzující prostředí. Vychovatel zde může a má sehrávat zásadní roli.“ (Helus, 2003, s. 72).

Zejména po dovršení jedenáctého roku roste pro dítě význam vztahů s vrstevníky. Proměny, svízele, dramata, konflikty a krize, kterými prochází - to vše sblížuje dohromady jako účastníky obdobného „údělu“, obdobných zkušeností, „kterým nikdo nerozumí“. Pubescenti těžko nesou samotu a izolovanost. Jednou z nejdůležitějších potřeb je pro ně přináležení do kamarádkého svazku, party či tlupy. (Helus, 2003)

Ke skupině (partě, třídě) váže pubescenta vědomí sounáležitosti a solidarity, je ovlivňován veřejným míněním skupiny. Morálka se postupně zvnitřňuje a po nesprávném činu následuje pocit viny a výčitky svědomí. V této době se počíná vytvářet mravní ideál - vzor, jehož kvalit si dítě přeje dosáhnout a jehož obdivuje (bývá jím často nějaká historická postava nebo známá osobnost společenského, kulturního nebo sportovního života). (Kacafirková, 2000)

1.2 Charakteristika a specifika romské populace

Pravlastí Romů je Indie. Romská populace má nižší průměr IQ (tj. cca 91) než je průměr europoidní rasy. Důvodem je to, že klimatické podmínky v jižní Indii připomínaly spíše podmínky, za kterých se vyvíjela negroidní rasa. V Indii patřili Romové k nejnižší společenské třídě. Je pravděpodobné, že se tyto společenské třídy (kasty) v genetické výbavě lišily a že čím nižší byla tato třída, tím nižší byla průměrná inteligence jejích členů. Po celou známou historii Romů probíhala tzv. negativní selekce. Romové, kteří se blížili standardu většinových společností, ve kterých žili, asimilovali. Tato asimilace ochuzovala a stále ochuzuje romský genetický fond. (Bakalář, 2004).

1.2.1 Vztah majority k romské populaci

Chronické napětí, které občas propukne v otevřené nepřátelství, je často součástí vztahu mezi gádži* a Romy. Existují však také velmi přátelské vztahy mezi jednotlivci i skupinami. V dnešní době lze konstatovat, že se většina romské populaci cítí v naší, gádžovské, společnosti spíše jako cizinci. Odmítají uznávat naše normy a hodnoty, osud demokracie je jim lhostejný a ve státu vidí spíše nepřítele než ochránce. Jejich hlavním životním zájmem je převzetí konzumu. Nedokáží si však osvojit soustavné a plánovité vzorce či disciplinované aktivity, které se v majoritní společnosti respektují. (Říčan, 1998)

„Podle výzkumu od Ševčíkové (2003) je ze strany majority Romům nejčastěji gádžo* - romský výraz pro neromského jedince z majority

vytýkána například přílišná hlučnost, vulgarita, etnicky motivovaná nesnášenlivost, vypočítavost či agresivita. Majorita hodnotí kladně romskou bezprostřednost, temperament, otevřenost, adaptabilnost a nadání k hudbě." (Bakalář, 2004, s. 122).

Šimíková et al. Provedli v roce 2003 výzkum, ve kterém měli neromští respondenti uvést pozitivní a negativní vlastnosti Romů (Bakalář, 2004).

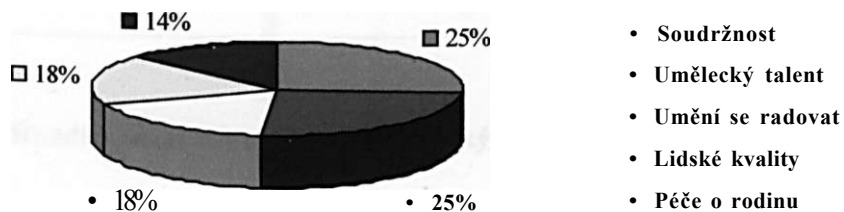
Výsledky jsem pro lepší přehlednost převedla do tabulek a grafu.

Tabulka č. 1

<i>Pozitivní vlastnosti Romů</i>	<i>Procenta</i>
Soudržnost	25%
Umělecký talent	25%
Umění se radovat	18%
Lidské kvalitv	18%
Péče o rodinu	14%

Graf č. 1

Pozitivní vlastnosti Romů

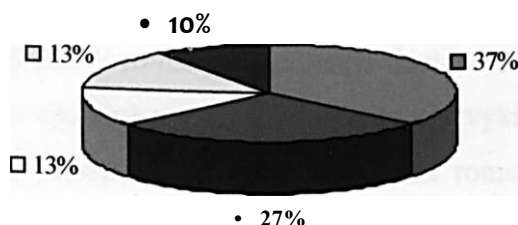

Tabulka č. 2

<i>Negativní vlastnosti Romů</i>	<i>Procenta</i>
Nepřizpůsobivost	37%
Agresivita a kriminální chování	27%
Negativní pracovní návyky	13%
Nevhodné hygienické návyky	13%
Nepoctivost	10%

Grafč. 2

Negativní vlastnosti Romů

- Nepřizpůsobivost
- Agresivita a kriminální chování
- Negativní pracovní návyky
- Nevhodné hygienické návyky
- Nepoctivost

1.2.2 Rozdíly mezi romským a neromským dětstvím

Romské dětství je kratší než dětství gádžovské, což je dáno především biologicky, časnější pubertou. V souladu s romskou tradicí je uspíšeno zahájení sexuálního života. J Děti se dříve zapojují do aktivit dospělých členů komunity, odmalička se zúčastňují rozhovorů o záležitostech dospělých, jejich rozhovorů a rozhodování. Toto souvisí s velkou semknutostí romské rodiny, která řeší vždy důležité věci společně. V tomto směru malí Romové předčasně dozrávají, což je pro ně z hlediska psychologie nezdravá zátěž. Neexistuje adolescence v běžném slova smyslu, tj. jako perioda osobnostního rozvoje. (Říčan, 1998)

„Masivním negativním faktorem duševního, charakterového a sociálního vývoje romského dítěte je averze gádžovské většiny vůči jeho národu, se kterou se setkává

velmi brzy a která mu srozumitelně signalizuje, že tato společnost není jeho světem." (Říčan, 1998, s. 104) V tomto ho podporují rodiče, kteří často nemají dostatečnou zralost a mravní sílu k tomu, aby dítě vedli k sociálně konstruktivní reakci. Není tedy divu, že romské děti se málo identifikují se společností a jejími principy a hodnotami, které přijímají často jen povrchně. Pojmy jako občanství a demokracie chápou ještě obtížněji než neromské děti (Říčan, 1998).

Způsob výchovy v romských rodinách postrádá řád - jí se, když je hlad, vstává se a jde spát podle potřeby, mezi Romy se přirozeně rozdává - pokud je z čeho. Neříká se prosím a děkuji, neboť v romském jazyce tato slova ani neexistují. Způsob takové výchovy zapříčiňuje to, že dítě není schopno se podřídit nepříjemné povinnosti, má nedostatečnou odolnost vůči stresu a dělá mu problém udržet pozornost ve škole. Vyžaduje okamžité uspokojení svých potřeb a není schopno odložit uspokojení na pozdější dobu. V romských rodinách dochází častěji než v neromských kolísání mezi tvrdostí ve výchově a mezi tolerováním zlovyků (kouření, nepořádnost). K touze utéci z domu se přiznává relativně malý počet romských dětí, asi tak třetina v porovnání s neromským vzorkem. Tato skutečnost může mít ten důvod, že romské děti mají obecně vyšší volnost. Většina z nich vyrůstá bez jakéhokoliv vlivu rodičovské autority, což má za následek nedostatky ve volní oblasti. (Bakalář, 2004)

1.3 Estetická tvořivá činnost

Cílem estetické tvořivé činnosti by mělo být rozvíjení hned několika oblastí v rozvoji osobnosti. Jedná se o rozvíjení pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky. Dále je to rozvíjení řečových schopností a jazykových dovedností, poznávání přirozených citů. Při tvořivé činnosti dochází také k osvojení poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit. Jedinec získává též schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci. V neposlední řadě se při těchto činnostech rozvíjí společenský a estetický vkus (Palatinová, 2006).

1.3.1 Vliv estetické tvořivé činnosti na rozvoj tvořivosti

Estetické činnosti jsou již tradičně pokládány spolu s jinou oblastí - řešením problémových úkolů angažujících komplikované myšlenkové procesy - za významný zdroj tvořivého rozvoje osobnosti. Má-li individuuum najít ve světě svou optimální pozici, může tak učinit jen ve spojitosti všech činností, ale často dokonce může pochopit svou začleněnost a tvořivě jednat zejména prostřednictvím estetických činností. Důvodem je patrně to, že se člověk jejich prostřednictvím obrací s velkou intenzitou k prožitkové sféře života, že vybírá a hodnotí takové životní formy, které se objevují a rozšiřují jeho svět. Jedná se o svět světonázorových idejí, sociálních hodnot, osobnostních sebepojetí, svět pocitů, emocí, představ, zvláštních duševních procesů a stavů, které mají často individuální a nevyjádřitelnou povahu. (Hlavsa, 1986)

„Při tvořivé činnosti můžeme experimentovat s různými materiály, nástroji, podklady a technikami. Prostřednictvím výtvarné tvorby rozvíjíme fantazii, kreativitu, pozorovací schopnosti, estetickou senzibilitu i vkus dítěte.“ (Vondrová, 2001, s. 10)

1.3.2 Funkce výtvarné tvořivé činnosti

Koncepce rozvíjení výtvarné tvořivosti je založena na tom, že při této činnosti dochází k rozvíjení estetických dovedností, schopností, reakcí a má význam pro rozvoj celkového tvořivého potenciálu. Podle různých funkcí výtvarně tvořivé činnosti můžeme lišit určité způsoby či východiska výtvarné aktivity pro rozvoj tvořivosti. (Hlavsa, 1986)

Jsou to tyto funkce, způsoby:

- poznávací, percepční, popřípadě hodnotící - vychází z vnějších zdrojů, sledují se prvky, stopy tvůrčího procesu, postupu, osobnosti a jejích vztahů ve výtvarných dílech (jiných osob), výtvarně konstituovaných přírodních objektech, technických dílech atd. Metody založené na tomto funkčním principu využívají demonstrace výtvarného díla s výkladem, samostatného vyhledávání jeho prvků, rozhovoru o těchto prvcích apod.;

orientační - vychází se z uspořádanosti, přehlednosti a kompozice výtvarně komponované reality, takže vnímající nebo v tomto prostředí jednající subjekt se má orientovat, vyčlenit životně důležité jevy, učí se je kvalitně udržovat, rozvíjet, vyjadřovat. Metody založené na této funkci mohou mimo názorné postupy využívat i cvičení na úpravě prostředí, vzhledu, gest, chování, grafického označování apod.;

hodnotící, které jsou přítomny v každém vnímání i tvoření. Osvojení hodnotících kritérií pro díla výtvarná má význam i pro jiné oblasti.

prožitkové ve směru motivačním, při nichž se výtvarná aktivita přeměňuje v zážitkové obsahy regulující další psychické procesy a ovlivňující i vlastnosti, s předchozí souvisí funkce kultivační, formativní. Pravděpodobně nejhodnotnějším výsledkem výtvarné činnosti pro tvořivost je výtvarné cítění, určitý komplex postojů, názorů, zákonitě se objevujících pocitů, které ovlivňují obsahové stránky tvorby subjektu v jiných oblastech, profilují určité osobnostní předpoklady, například smysl pro krásu, vkus, zájmy, potřeby;

sociální - lze je rozdělit na komunikační (výtvarný produkt může něco sdělovat tak jako jiné prostředky) a sociálně diferenciační a integrační (výtvarný produkt může jedince vydělovat ze skupiny nebo ho do ní začleňovat, např. pomocí oděvu);

produktivně kreativní (vytváření nových objektů), restaurativní (udržování hodnot) a dekorativní;

relaxační, regenerativní, při níž činnost vyplňuje pauzu mezi jinými činnostmi, tak aby se dosáhlo obnovy, oživení, připravenosti, kompenzovaly a korigovaly jejich jednostranné psychosomatické důsledky (Hlavsa, 1986).

1.4 Vybrané typy materiálů používané k praktickým činnostem

1.4.1 Papírenské materiály

Papír je tenký, hladký materiál vyráběný zhutněním vláken. Použitá vlákna jsou obvykle přírodní a založená na celulóze. Nejobvyklejší materiál je dřevovina z vláknitého dřeva (většinou jehličnatá dřevina), stromy jako smrky, ale mohou být použity i jiné rostlinné vláknité materiály jako bavlna, plátno a konopí. Protože papír je obvykle vyráběn z dřevoviny, papírové dokumenty (zejména které jsou současně nebo i předtím publikovány v elektronické podobě) jsou někdy označovány jako „úplné stromové dokumenty“. Hromadě několika stovek archů papíru se říká rys papíru (480 archů). Papírové archy se mohou chovat jako velmi ostré žiletky a způsobit papírové říznutí. (www.cs.wikipedia.org)

Papír je soudržná vrstva převážně rostlinných vláken. Vytváří se nabráním nebo naplavením papíroviny, zplstnatěním vláken a dále odvodněním a usušením vzniklé vrstvy. Karton je papírenský výrobek, který je jednovrstvý, vícevrstevný nebo slepovaný tuhý papír. Při praktických činnostech nejčastěji používáme kartony psací, kreslicí a rýsovací. Lepenka vzniká z několika vrstev papíru různého vlákninového složení slisováním nebo slepením. Kromě klasických archů papíru, kartonů a barevných papírů můžeme při práci s papírem a kartonem velmi dobře využít i různý odpadový materiál, např. roličky od toaletního papíru, papírové kelímky, papírové krabice, kartonové role od koberců, lakované roličky od stužek nebo vlnitou lepenku z obalů. Základní a nejrozšířenější surovinou pro výrobu všech papírenských výrobků je dřevo a z něho vyrobené vlákniny - dřevovina, celulóza a polocelulóza. Používá se dřevo jehličnatých i listnatých dřevin, především smrku a jedle, z listnatých např. břízy, topolu. K ostatním surovinám patří sláma obilnin i dalších jednoletých rostlin, hadry z přírodních vláken, odpady při výrobě textilií a také starý papír. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

Druhy papíru

1) Tiskové papíry

Je to velká skupina papírů, které mají různé látkové složení a vlastnosti. Jsou upravené pro zpracování různými polygrafickými technikami. Jejich společným znakem je ostré mletí papíroviny s přidáváním různého množství plnidel a barevných pigmentů, aby se zmenšila průsvitnost papíru. Podle zvolené tiskové techniky se určuje i stupeň klížení a hladkost povrchu papíru. Nejpoužívanější jsou tyto tiskové papíry: barevný tiskový papír, biblový papír, hlubotiskový papír, křídový a novinový papír, rozmnožovací papír, ofsetový papír. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) Psací a kreslicí papíry

Psací a kreslicí papíry tvoří také poměrně velkou skupinu papírů. Patří k nim např. bankovní, bezdřevý psací, dokumentový, náčrtkový, na obchodní obálky, notový, pauzovací, průklepový, propisový, ruční, rýsovací, strojový, konceptní, středně jemný psací, sešitový. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

3) Balící papíry

Podle svého určení mají různé složení, povrch i barvu. Nejlepší a nejpevnější jsou papíry vyrobené z odpadů juty, konopí, manily a hadrů. Ty méně pevné se pak vyrábějí ze slámy a dřevoviny. Všechny balící papíry slouží k obalení zboží, proto musí chránit před zašpiněním, přílišným vlhkem, poškozením a pomáhají konzervovat. Od nejlepších druhů se očekává pevnost v tahu, v lomu, pružnost a měkkost. Mezi mnoho druhů balících papírů patří např. hedvábný balící papír, pergamenový papír, parafinový papír, upravovací papír nebo albino. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

Druhy kartonů

1) Kreslicí karton

Vyrábí se z bělené sulfitové celulózy v bílé barvě. Je strojově hlazený nebo po jedné straně zrnitý, je dobře klížený, má dobrou odolnost proti oděru, tj. nechá se na něm dobře gumovat. Většinou je známý pod názvem čtvrtka a je vhodný na kreslení tužkami i akvarelovými barvami. Používá se na výkresy, šablony a různé papírové výrobky. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) Pastelový karton

Je bezdřevý, nehlazený karton v různých barvách. Používá se na kreslení, při pracovních činnostech na dekorační předměty. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

3) Rýsovací karton

Je zvláště tuhý bezdřevý bělený karton, hlazený, způsobilý k rýsování. Používá se na rýsování technických výkresů či rysů, apod. Někdy bývá nesprávně nazýván kladívkový papír. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

4) Navštívenkový karton

Je bezdřevý bělený psací karton, zvláště tuhý, s bezvadným průhledem. Používá se na společenské tiskoviny. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

5) Ruční karton

Je to ručně čerpaný list o tloušťce kartonu, obvykle s úmyslně hrubou strukturou. Ruční karton je určený k výrobě přebalů a kazet na ruční dopisní papír, popř. k výrobě luxusní kartonáže. S pravidelnější strukturou a vhodně zaklíženým povrchem se používá pro akvarely a uměleckou grafiku. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

6) Pergamenový karton

Je nažloutlý karton tvořený několika vrstvami papíru na pergameníci. Ty se po průchodu do pergamenační lázně slisují a společně vyperou. Používá se k výrobě stínidel, navštívenek apod. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

7) Paspertový karton

Je bezdřevý bělený jednovrstvý nebo dvouvrstvý karton, stejnoměrně zpracovaný, s rovnoměrným povrchem. Může být bílý nebo v jemných barvách, způsobilý k ražení. Někdy se používá slepovaný do několika vrstev. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

8) Obalový karton

Je bezdřevý i dřevitý karton, popř. s obsahem sběrové vlákniny. Je jednostranně nebo strojově hladký, popř. hlazený. Používá se k balení či k výrobě obalů. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

9) Natíraný karton

Je to karton se zušlechtěným povrchem, nejčastěji pigmentovým nátěrem. Používá se jako obalový, či ofsetový nebo fotografický. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

Druhy lepenek

1) Kartonážní a knihařské lepenky

K nejznámějším druhům kartonážních a knihařských lepenek patří lesklá obyčejná lepenka, tzv. přešpán a vlnitá lepenka. Vlnitá lepenka vzniká slepením jedné nebo několika vrstev vlnitého papíru s jednou nebo několika vrstvami plochého papíru nebo kartonu. Je to tradiční obalový materiál. V posledním období však nabývá na významu, protože ji lze snadno recyklovat, je lehká a má další vlastnosti splňující požadavky na ekologicky vyhovující obal. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) *Technické a průmyslové lepenky*

Používají se jako izolační materiál, dále v obuvnictví, v elektrotechnickém průmyslu, v brašnářství, v nábytkářském průmyslu a některé její druhy i při výrobě podlahových krytin a karosérií (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000).

1.4.2 Modelovací a licí hmoty

Modelovací hmoty jsou látky, které ve spojení např. s vodou nebo tukem vytvářejí plastickou hmotu, kterou lze působením vnějších sil formovat. Charakteristickými vlastnostmi modelovacích hmot jsou spojivost, hutnost, dělitelnost, plasticita a pevnost. Licí hmoty tvoří skupinu s charakteristickými vlastnostmi - lze je, často zahřátím, převést zpevněného do kapalného skupenství, odlévat do forem a nechat zpevnit vychlazením nebo vyschnutím. Přesná hranice mezi oběma skupinami však většinou neexistuje, např. sádku můžeme použít k modelování i odlévání, nahřátý parafín a vosk můžeme tvarovat modelovacími technikami nebo je roztavit a výtvořiny z nich odlévat. Podle původu se tyto hmoty dělí na přírodní a umělé. (Honzíková, Michálková, Vodáková)

Přírodní modelovací hmoty

Nejznámějšími přírodními modelovacími hmotami jsou modelovací hlína a sádra.

1) Modelovací hlína

V obchodní síti je v současnosti možné zakoupit buď hlínu práškovou balenou nebo hliněné plastické těsto. Dále pak hliněné destičky s obchodním názvem „Terakota“ a naprosto nezávadný modelovací materiál „Hlína plastelína“, balený stejně jako modelína. Všechny materiály, vyjma práškové hlíny, jsou po důkladném prohnětení již přímo použitelné k modelování. Modelovací hlína prášková vyžaduje složitější přípravu. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) Sádra

Sádra je jemný prášek, který se vyrábí pálením a jemným mletím sádrovce. Chemicky to je síran vápenatý. Podle způsobu a teploty pálení vznikají různé druhy sádry. Známa je sádra stavební, štuková, modelářská, chirurgická atd. Pro modelování se však nejvíce hodí sádra modelářská. Prodává se v kilogramovém balení uzavřená v igelitových sáčcích. Je velmi jemná a má výrazně bílou barvu. Pro další činnost je nutné sádrou upravit, tzn. smísit s tekutinou. Použitá tekutina ovlivní proces tuhnutí sádry. (Honzíková, Michálková, Vodákové, 2000)

Umělé modelovací hmoty

Umělé modelovací hmoty vznikly z různých surovin průmyslovou výrobou. Patří mezi ně plastelína, modelit (modurit), parafin a mýdla (sodné nebo draselné). Práce s těmito materiály jsou poměrně známé. Méně známé jsou práce s mýdlem. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

1) Plastelína - modelovací hmota

Plastelína se vyrábí ze zemního vosku - ozokeritu a různých přísad, především plnidel a zvláčňovadel. Teplem měkne. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) Modelit - modurit

Základem modelitu je pastotivný polvinylchlorid, ke kterému se přidávají změkčovadla. Barví se buď ve hmotě, nebo se barevně upravují vytvrzené výrobky. Vytvrzuje se teplem. Rozšířenějším způsobem tvrzení je pečení v pečící troubě. Druhým způsobem je tvrzení varem ve vodě při teplotě 100 stupňů. Velkou předností vytvrzené hmoty je její tvarová stálost, nehořlavost a snadná zpracovatelnost. Je odolná proti mrazu a kyselinám. Lze ji barvit, lakovat, leštit, brousit, řezat, vrtat apod. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

3) *Samotvrdnoucí hlína*

Samotvrdnoucí hlína je náhražkou za keramickou hlínu, kterou není nutno tepelně zpracovávat či vypalovat. Hlína usychá sama, a to během 4-5 dní na vzduchu. Poté je možno ji barvit akrylovými barvami. Samotvrdnoucí hlínu můžeme sehnat v různých barvách, např. bílá, hnědá, červená, zelená atd. Nejužívanější jsou značky Terakota a DAS.

4) *Modelovací hmota FIMO*

Velice lehká a měkká hmota, která Vás svou dokonalostí zcela ohromí. Po krátkém ručním hnětení se stává měkkou a poddajnou a dá se lehce modelovat pomocí nožíku, válečku, strojku na nudle formiček apod. Je vhodná pro výrobu nejrůznějších dekoračních předmětů, přívěsků, sponek, postaviček, korálků apod. a k dekoraci skla. Odstíny je možné mezi sebou míchat a vytvářet tak další barevné odstíny. Hotový výrobek se vypéká v troubě na 130°C po dobu 20-30 min nebo je možné ho vařit ve vodě po dobu 20 minut. Po vychladnutí je možno výrobek přelakovat. (www.sevt.cz)

5) *Parafin*

Parafin se získává z ropy po destilaci benzinů a olejů. Prodává se v podobě desek nebo šupinek - bílý i barevně upravený. Opakovaným zahříváním ztrácí krystalickou strukturu a stává se plastičtější. Před modelováním se mírně nahřeje a hotový výrobek se vytvrzuje ochlazením. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

6) *Mýdla*

Jsou to estery mastných kyselin a louhů. Použitý druh louhu ovlivní konzistenci mýdla. Při použití louhu sodného vznikne tuhé mýdlo, při použití louhu draselného mýdlo mazlavé. Pokud se mazlavé mýdlo použije pro modelování, připraví se hmota smícháním plnidly, např. kaolinem, práškovou křídou nebo mastkem. Prohnětená hmota by se neměla lepit na ruce. Povrch výrobku se vyhlazuje mokkými prsty a vytvrzení se

zajistí sušením. Častěji se používá pevné sodné mýdlo. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

Zvykoslovné a méně běžné modelovací hmoty

K modelování je možné využít řadu tvárných hmot, které si sami připravíme z různých materiálů. S lidovými zvyky a tradicemi je spojena především práce na výrobcích z moučného těsta - kynutého, perníkového a vizovického. V posledních letech se využívá i těsto vytvořené z mouky, soli a vody. Zajímavé a méně známé je modelování z pilinové a papírové hmoty. Oba výchozí materiály - piliny a starý papír - jsou odpadové materiály, které můžeme znovu použít. Piliny vhodné pro modelování vznikají při broušení a pilování dřeva, papírovou hmotu můžeme vytvořit podobně jako papírovinu na výrobu recyklovatelného papíru. Výhodou obou hmot je tvarová stálost po vysušení, nízká hmotnost vytvořených předmětů a možnost poměrně snadno je povrchově upravit barvením, polepováním apod. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)).

Licí hmoty

K nejčastějším používaným hmotám patří parafín, vosk, sádra, epoxidové tvrditelné pryskyřice a papírová kašírovací hmota. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

1) Parafín a vosk

Parafín a vosk jsou materiály tavitelné teplem. Mají různé body tání od 38 stupňů Celsia do 70 stupňů Celsia. Roztavené materiály se lijí do ohřátých forem, odlitek se vytvrzuje ochlazením. Tuhnutím dochází ke zmenšování objemu, proto je vhodné formu plnit po okraj. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

2) Sádra pro odlévání

Pro odlévání se sádra mísí s vodou. Vždy se sype sádra do vody. Po zamíchání má být hmota řídká, aby se dala dobře odlévat a vyplnila celý prostor formy. Formu si

můžeme vytvořit podle vlastní fantazie nebo použít formičky. Tuhnutím sádra zvětšuje objem přibližně o 1%. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

3) Expoidové tvrditelné pryskyřice

Expoidové tvrditelné pryskyřice patří do skupiny tvrditelných polymerů. Vytvrzují se pomocí tvrdidel za normální nebo zvýšené teploty. Odlévání se provádí z pryskyřice Ch 3 - Epoxy 2100 nebo 2200. Podrobný návod je uveden na obalu výrobku. Vzhledem k tomu, že se při míšení pryskyřice a tužidla uvolňuje těžký štiplavý kouř, je nutné dbát hygienických pravidel a pro práci s dětmi se proto nehodí. Vytvrzený odlitek má stejné vlastnosti jako plast. Je možné jej řezat, pilovat, vrtat apod. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

4) Papírová a kašírovací hmota

Papírová kašírovací hmota je vhodná především pro odlévání nebo vtlačování do formy. Doba tuhnutí závisí na tloušťce odlitku. Nejnižší je 24 hodin. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000)

1.4.3 Textilní materiály

Charakteristika nejpoužívanějších vláken nm ruční zpracování

1) Bavlna

Bavlna se vyrábí ze semenných vláken různých druhů bavlníku. Bavlněná vlákna jsou málo pružná, ale dobře tvárná, získaný tvar však dlouho neudrží. Bavlna má dobrou savost, dobře přijímá barvu a snáší vysoké teploty při praní a žehlení. Bavlna vyniká příjemným nošením, má vynikající sací schopnosti a je vzdušná. Bavlněné tkaniny se dají velmi dobře barvit. (Dytrtová, Vodáková, 1999)

Mezi bavlněné tkaniny lišící se svou hebkostí a váhou patří kreton, kartoun, batist, plátno, mušelín atd. Zpracování bavlny na našem území je doloženo z konce 14. století (www.mortaiapne.cv)

2) *Len*

Lněná vlákna se získávají ze stonků lnu. Při jejich výrobě vzniká jako vedlejší produkt koudel (neuspořádaná krátká vlákna) a pazdeří (dřevnatá část stonku). Důležitou vlastností vláken je tepelná vodivost, tvárnost, savost a tepelná opracovatelnost. (Dytrtová, Vodáková, 1999) Získané lněné vlákno má světle plavou barvu, dobře se bělí, ale hůře barví - využívalo se především v plátenictví. Lněné tkaniny vykazují poměrně dobrou pružnost a pevnost. Lněné vlákno nelze získat bez uzlíčků, takže tkanina je tímto charakteristická, ([iwww.mortaigne.cz](http://www.mortaigne.cz))

3) *Juta*

Jutová vlákna se získávají z lýkové části stonků jutovníku. Juta se používá zejména pro výrobu pytlů, izolačních tkanin, kobereců i provazů. Jutová vlákna se dobře barví, dobře drží tvar po zpracování. (Dytrtová, Vodáková, 1999)

4) *Sisal*

Sisalová vlákna se vyrábějí z listů tropických rostlin rodu Agáve. K tomuto účelu je nejpoužívanějším rostlinným druhem Agáve sisalana. Získaná vlákna jsou velmi dlouhá, pevná a odolná vůči vodě. Používají se na výrobu pevných textilií, lan a provazů. (Dytrtová, Vodáková, 1999)

5) *Konopí*

Konopná vlákna se získávají ze stonků jednoleté rostliny *Cannabis sativa*. Vlákna jsou dlouhá a využívají se na výrobu délkových textilií (lan, provazů). Konopné vlákno je pevné, odolává vůči tahu. Při správné technologii zpracování bývá vlákno lesklé. Může být použito i na výrobu dekorativních textilií. (Dytrtová, Vodáková, 1999)

6) Hedvábí

Přírodní hedvábí je produkt z výměšků žláz housenky bource morušového. Hedvábné vlákno je pevné i pružné, není izolantem tepla a není elektricky vodivé. Dobře se barví a je stálobarevné. Hedvábná textilie při mnutí šustí (Dytrtová, Vodáková, 1999). Hedvábí bývalo dováženo z Číny buď jako hotová látka a nebo jako surovina. V Evropě se ve vrcholném středověku začalo zpracovávat s příměsí lnu nebo vlny. Směsové látky mají dva výrazné klady - jsou levnější a spojují vlastnosti obou materiálů. Různými úpravami hedvábných vláken vznikají odlišné povrchy a stupně lesku, (www.rnortaigne.cz)

1) Vlna

Výchozí surovinou pro výrobu vlněného vlákna je stříhaná srst některých živočichů. Nejrozšířenější je střížní vlna z ovčího rouna. Rouno se skládá z pesíků a podsady. Moherová vlna se získává ze srsti angorských koz, kašmírová vlna ze srsti kozy kašmírské. Vlna angorská je známá jako vlna získaná stříháním králíka angorského. Vlněné vlákno je hřejivé, měkké, pružné, tažné, dobře drží tvar, je dobře barvitelné a je tepelný izolant. Čistá střížní vlna je drahá, proto se používá i tzv. trhaná vlna, která se získává rozvlákněním použitých vlněných textilií. (Dytrtová, Vodáková, 1999)

1.4.4 Odpadové a zbytkové materiály

1) Papír a papírenské výrobky

Hlavním zdrojem odpadového papíru jsou obaly zboží, dále noviny, časopisy a reklamní materiály. Využit můžeme i použité sešity a kreslicí kartony a zbytky materiálů, které se přestaly používat, jako jsou průklepové papíry. Pro tvořivé činnosti dětí se často využívají kartonové obaly od vajíček a role či roličky, na kterých byly navinuty papíry, koberce aj. Obaly, jako jsou krabice a krabičky se polepují, roličky je možné řezat, stříhat, polepovat a barvit, stejně jako papírové obaly na vajíčka. (Vodáková, 2005)

2) *Textilní materiály*

Při praktických činnostech se pracuje s plošnými i délkovými textiliemi z přírodních i syntetických materiálů a také s odloženými nebo nepotřebnými textilními výrobky z tkanin, pletenin a netkaných textilií. Odstřížky textilií lze použít pro tvorbu koláží, ze zbytkových textilií je možné vytvořit oblečení pro loutky. Využít se dají i silonové punčochy nebo vyřazené rukavice či ponožky pro výrobu figurek, maňásků či loutek. (Vodáková, 2005)

3) *Odpady při zpracování dřeva a použité výrobky z korku*

Z odřezků a zbytků dřeva lze vytvářet slepováním hračky, modely geometrických těles aj. Piliny se dají použít jako materiál při modelování či dotváření výrobků. Vděčným materiálem jsou hobliny, které se dají stáčet, stříhat a lepit. Běžným odpadem, který se dá také využít k tvořivé činnosti, jsou dřevěná držátka od zmrzliny a dřevěná míchátko teplých nápojů. Z korkových zátek se dají vytvářet hlavičky k figurkám, různé ozdoby či kola k dopravním prostředkům. (Vodáková, 2005)

4) *Plasty*

Toto označení používáme pro označení materiálů, jejichž základem jsou syntetické polymery jako je polyetylen, polyetylentereftalát, polvinylchlorid, polystyren aj. Pro práci s dětmi jsou vhodné kelímky, láhve a lahvičky, brčka na pití, plastové uzávěry, polystyrénové obaly i plastová plata od vitamínů a běžných léků. Kelímky bývají základem různých figurek, dělají se z nich zvonky nebo sluchátka improvizovaného telefonu. Z plastových lahví se v posledních letech dělají často větrníky, umístované do záhonů. Propláchnutá brčka na pití můžeme stříhat, svazovat, proplétat a vyrábět z nich podložky, obaly na květináče apod. Z plastových uzávěrů se dají vyrábět figurky, po vytvoření otvoru je navlékat. (Vodáková, 2005)

5) *Kovové materiály*

Pro práci s dětmi lze využít kovové fólie, kterými jsou uzavřeny např. mléčné výrobky. Hodí se pro reliéfní techniky - vyrábí se z nich přívěšky, jmenovky, odznaky

aj. Ze zbytků drátku je možné tvarovat háčky, lopatky a různé předměty napodobující domácí nářadí. Měděný drát z vyřazených cívek elektrospotřebičů se dobře využije k oplétání kamenů a k vytváření zajímavých dekorativních předmětů. Prázdné obaly od zahuštěného mléka nebo kakaa v tubách se po rozstříhnutí a umytí používají jako silnější fólie. Uzávěry lahví lze použít jako žetony, prvky pro počítání nebo se po provrtání dají použít k výrobě ozdob, hudebních nástrojů či figurek. (Vodáková, 2005)

6) Parafín, vosk a mýdlo

Zbytky svíček z parafínu i včelího vosku můžeme použít na odlévání nových svíček, ale také pro voskovou batiku textilu a hlavně ke zdobení kraslic. Parafín je možné obarvit zbytky voskovek. Zbytky rozstrouhaného mýdla se přidávají do papírové hmoty nebo se po zvlhčení mohou tvarovat jako modelovací hmota. Můžeme z nich také vytvářet nové mýdlo, které obohatíme o voňavé koření. (Vodáková, 2005)

7) Sklo, keramika a porcelán

Pečlivě vymyté a etiket zbavené skleněné nádoby se využívají buď jako dekorační předměty nebo zásobníky. Láhve zajímavého tvaru je možné plnit různě zbarvenými sušenými květy, obložky i barevnými kuličkami z papíru, zajímavě vrstvenými. Dají se oplést drátkem, ozdobit ubrouskovou technikou či pomalovat barvami na sklo. (Vodáková, 2005)

8) Odpady při zpracování potravin

Tradičním odpadem využívaným pro tvořivé práce jsou semena z jablek, hrušek a tykví, pecky různých peckovin, skořápky z ořechů, slupky z pomerančů aj. Do této skupiny patří i vyklepané makovice a vyfouknuté skořápky vajíček nebo oloupané skořápky vařených vajec. Pro barvení textilu a papíru se dají použít cibulové slupky, šťáva z barevného ovoce a zeleniny a dokonce i zbytky čajů (Vodáková, 2005).

1.4.5 Přírodní materiály

Přírodní materiály je souhrnný název pro materiály, které poskytuje příroda. Pro rozmanité praktické činnosti se používají bez předchozího průmyslového zpracování. Získání přírodních materiálů je poměrně snadné, většinou je můžeme nasbírat v různých lokalitách.

K přírodním materiálům patří materiály rostlinného, živočišného i nerostného původu. Některé rostlinné přírodniny můžeme vypěstovat nebo jako přírodní materiál využijeme rostliny nebo jejich části určené primárně k jiným účelům (např. obilky, plody slunečnice, semena tykví, bramborové hlízy). Mezi přírodní materiály rostlinného původu řadíme větvičky dřevin, listy, šišky, semena a plody nebo jejich částí, lýko, kukuřičné šustí. Využít lze i slupky jablek a dalších plodů.

K přírodním materiálům živočišného původu patří např. ulity a lastury měkkýšů, peří ptáků.

Mezi přírodniny nerostného původu vhodné pro praktické činnosti patří úlomky hornin, písek, oblázky aj. (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000).

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je porovnat význam volby materiálů u různých věkových skupin dětí z romského etnika pro jejich motivaci k činnosti na vybraných námětech. Cíl práce se opírá o zjištění toho, jaké druhy materiálů upřednostňují děti, které navštěvují nízkoprahové centrum volnočasových aktivit.

2.2 Hypotézy

K tématu jsem stanovila celkem čtyři hypotézy, jejichž znění jsem určila z hlediska vlastní zkušenosti s různými věkovými skupinami dětí při praktických činnostech. Jejich potvrzení či vyvrácení bude dokázáno pomocí rozhovoru s jednotlivými dětmi, které práci s různými materiály absolvovaly.

H1 Chlapci a dívky mladšího věku dávají více přednost činnosti s modelovacími a licími hmotami než děti středního školního věku.

H2 Mezi dívkami a chlapci jsou rozdíly v preferencích materiálů. Dívky upřednostňují činnost s textilními materiály, chlapci raději pracují s materiály z papíru.

H3 Chlapci a dívky středního školního věku se zajímají více o činnost s odpadovými materiály než děti mladšího školního věku.

H4 Obě věkové skupiny mají zvýšený zájem o činnost na vybraných námětech s materiály přírodního charakteru.

2.3 Úkoly k výzkumu

1. Výběr námětů k praktickým činnostem s dětmi ve věku od 6 do 15 let s vybranými přírodními a technickými materiály.
2. Výběr metod k provedení pedagogického výzkumu.
3. Vytvoření položek do pozorovacího archu k přímému pozorování.
4. Sestavení otázek do záznamového archu, který je součástí strukturovaného rozhovoru s dětmi.
5. Realizace přímého pozorování dětí při činnostech na vybraných námětech a záznam výsledků do pozorovacího archu.
6. Vyhodnocení výsledků pozorování.
7. Provedení dotazování pomocí rozhovoru a záznam odpovědí do záznamového archu.
8. Analýza výsledků rozhovorů.

3. Metodika práce

3.1 Charakteristika cílové skupiny

Cílovou skupinou byly děti ve věku od šesti do patnácti let, které navštěvují nízkoprahové centrum volnočasových aktivit pro děti a mládež. Jednalo se o celkem 12 dětí romského etnika, které mají možnost se praktickým činnostem v centru pravidelně věnovat. Děti byly vybrány podle věku a pohlaví tak, aby byly zastoupeny všechny věkové skupiny od šesti do patnácti let, se stejným počtem chlapců a dívek.

Počet dvanácti dětí jsem určila proto, aby mělo každé z nich dostatek prostoru pro svou práci v dílně. Při vyšším počtu by podle mého názoru byla jejich práce méně efektivní. Děti by se sice daly rozdělit do dvou skupin, ale mým záměrem bylo to, aby pracovaly všechny věkové skupiny současně a také sledovat možnou spolupráci a pomoc starších dětí těm mladším. Děti jsem zvolila také tak, aby polovinu tvořila děvčata a druhou polovinu chlapci. Jedná se o šest dětí mladšího školního věku, které navštěvují 1.-5. ročník na prvním stupni - děvče 6 let, chlapec 7 let, chlapec 8 let, děvče 9 let, děvče 10 let a chlapec 10 let. Druhou skupinu tvoří děti středního školního věku, které navštěvují 6. - 9. ročník na druhém stupni - chlapec 11 let, děvče 11 let, chlapec 12 let, chlapec 13 let, dívka 14 let a dívka 15 let.

Skupina výše uvedených dětí, zařazených do průzkumu, se zúčastnila celkem deseti činností na vybraných námětech, při kterých byly pozorovány. Po ukončení všech námětů pak byly dotazovány formou strukturovaného rozhovoru, přičemž otázky byly sestaveny tak, aby se dalo zjistit, který z vybraných materiálů děti preferují.

3.2 Vybrané náměty k činnostem dětí

Náměty na výrobu z různých materiálů jsem se snažila volit tak, aby je byly schopny zvládnout i menší děti. Zároveň bylo důležité, aby zaujaly jak tyto mladší, tak i starší děti. Děti celkem pracovaly na deseti různých námětech z různých materiálů, které jsem si vždy předem připravila na ukázkou, aby děti mohly vidět potenciální výsledek své práce.

Celkem jsem zvolila deset námětů, vždy dva z vybraných přírodních a technických materiálů. Některé z námětů byly mým vlastním nápadem, jiné jsem vyhledala na internetových stránkách či v publikacích.

3.3 Charakteristika podmínek a prostředí pracoviště

Praktická činnost dětí na vybraných námětech z technických a přírodních materiálů probíhala v centru volnočasových aktivit pro děti a mládež na Vysočině, a to v průběhu celého měsíce ledna roku 2008. Děti pracovaly ve výtvarné dílně, která je součástí centra. Dílna je vybavena různými pomůckami a typy materiálů, které byly potřebné k realizaci vybraných námětů.

Děti nebyly k práci záměrně rozděleny podle věkových skupin, tj. podle mladšího a středního školního věku. Účelem bylo mimo jiné i pozorování možné spolupráce či pomoci starších dětí těm mladším při činnostech.

Podmínky k práci na vybraných námětech byly pro děti vhodně uzpůsobeny, kromě mé osoby, jakožto pozorovatele, byli přítomni ještě dva vychovatelé, kteří dohlíželi na bezpečnost dětí a řádný průběh všech činností a snažili se je motivovat. Výsledky výzkumu mohou být ovlivněny momentální náladou dětí a malým zaujetím vybraným námětem či malým soustředěním a nedostatkem trpělivosti při časově náročných úkolech.

3.4 Charakteristika použitých materiálů

Papírenské materiály

K námětům pro výrobu z papírenských materiálů byl použit různobarevný měkký papír a duhová vlnitá lepenka.

Modelovací a licí hmoty

Z těchto materiálů byly k práci použity stavební sádra pro odlévání a bílá samotvrdnoucí hlína.

Textilní materiály

Z textilních materiálů jsem pro výrobu vybrala trika a kousky látek ze stoprocentní bavlny a vlněná vlákna.

Odpadové a zbytkové materiály

K práci s odpadovými materiály byly použity kovové uzávěry lahví, korkové zátky a plastové lahve menších rozměrů o objemu 1 litr.

Přírodní materiály

Součástí výrobků z přírodních materiálů jsou oblázky a mušle různých velikostí.

3.5 Vybrané metody pedagogického výzkumu

K pedagogickému výzkumu, pomocí kterého byl zjišťován význam volby materiálů a technik pro motivaci dětí k činnosti na vybraných námětech, jsem zvolila metodu strukturovaného a přímého pozorování a strukturovaného rozhovoru. Jednalo se o akční výzkum, jehož výsledky jsou použitelné pro dané centrum, ve kterém byl prováděn.

Přímé pozorování

Přímé pozorování dětí při činnostech na deseti vybraných námětech z přírodních a technických materiálů bylo provedeno tak, že jsem pozorovala děti při práci přímo ve výtvarné dílně. Před realizací samotného pozorování jsem vytvořila pozorovací arch se skutečnostmi, které jsem chtěla zjistit.

výtvarné dílně . Před realizací samotného pozorování jsem vytvořila pozorovací arch se skutečnostmi, které jsem chtěla zjistit.

V průběhu jejich činnosti jsem pozorovala celkem šest skutečností, které mě nejvíce zajímaly. Jednalo se o tyto jevy: nadšení tématem, samostatnost práce, soustředěnost při práci, trpělivost při práci, dokončení výrobku a případná nutnost opakované motivace dětí. Výsledky pozorování jsem zaznamenávala do pozorovacího archu, který byl použit u každého z deseti námětů, a to se škálou od jedné do čtyř. Číslem čtyři byla očíslována optimální situace, číslem jedna jsem označila nežádoucí jevy v průběhu činnosti. Výsledky pozorování jsou uvedeny v této práci vždy za popisem realizace činností na jednotlivých námětech.

Pozorovací arch

1. Tématem byly nadšeny	Všechny děti 4	Většina dětí 3	Pouze některé děti 2	Děti nebyly tématem vůbec nadšeny 1
2. Děti pracovaly	Zcela samostatně 4	S pomocí ostatních dětí 3	S pomocí vychovatele 2	Musely jim pomáhat ostatní děti i vychovatel 1
3. Děti byly při práci	Velmi soustředěné 4	Málo soustředěné 3	Nesoustředěné 2	Velmi nesoustředěné a vyrušovaly při práci ostatní 1
4. Děti měly při práci	Velkou trpělivost 4	Malou trpělivost 3	Děti byly netrpělivé 2	Děti byly netrpělivé a často odbíhaly od činnosti 1
5. Výrobek se podařilo dokončit	Všem dětem 4	Většině dětí 3	Pouze některým dětem 2	Žádnému z dětí 1
6. V průběhu činnosti byla nutná opakovaná motivace	Ne 4	Ano, jednou 3	Ano, dvakrát 2	Ano, vícekrát 1

Strukturovaný rozhovor

Po realizaci všech deseti vybraných námětů následoval rozhovor s dětmi, jehož prostřednictvím jsem zjišťovala preferenci jednotlivých materiálů a témat. Jednalo se o strukturovaný (řízený) rozhovor, který probíhal jednotlivě se všemi dvanácti dětmi a rozvíjel se na základě pevně stanovených otázek, u kterých byly zpravidla uvedené i varianty odpovědí a otázky měly stanovené pořadí. Formální podobou se tento typ rozhovoru blíží dotazníku, jedná se v podstatě o jeho čtenou formu (www.upol.cz)

Otázky byly zvoleny tak, aby byly pro děti srozumitelné, jednalo se o kombinaci otevřených a uzavřených otázek. Otázky jsem dětem četla a odpovědi zaznamenávala do záznamového archu. Každému z dětí byly formulovány přesně stejné otázky ve stejném pořadí. Součástí rozhovoru byly také doplňující základní údaje, které zjišťovaly věk, pohlaví dítěte a počet let jeho docházky do centra.

**Otázky ke strukturovanému rozhovoru
pro zjištění zájmu dětí o činnosti na námětech s vybranými druhy
přírodních a technických materiálů**

1. Jak se ti při vyrábění pracovalo?

1. dobře
2. nic moc
3. špatně

2. Bavilo tě vyrábění?

1. ano
2. ne
3. nevím

3. Se kterým materiálem se Upracovalo nejlépe?

1. papírenské materiály
2. modelovací a lící hmoty
3. textilní materiály
4. odpadové materiály
5. přírodní materiály

4. Proč se Upracovalo nejlépe právě s tímto druhem materiálu?

5. Kdybys měl/a oytámkovat jednotlivé materiály jako ve škole. jakou by každý z nich dn^ni

papírenské
materiály

modelovací
a lící hmoty

textilní
materiály

odpadové
materiály

přírodní
materiály

u z d

6. Se kterým materiálem byla pro tebe práce nejtěžší?

1. papírenské materiály
2. modelovací a licí hmoty
3. textilní materiály
4. odpadové materiály
5. přírodní materiály

7. Z jakého důvodu byla pro tebe práce s vybraným materiálem nejtěžší?

8. Jsi spokojen/a se svými výtvary?

1. ano
2. ne
3. nevím

9. Který z nich se ti líbí nejvíce?

10. Dal/a bys ho někomu jako dárek?

ano

ne

nevím

Základní údaje

Jsi:

1. děvče
2. chlapec

Kolik je ti let?

Jak dlouho navštěvuješ centrum?

1. méně než rok
2. více než rok
3. více než tři roky
4. více než pět let

4. Vybrané náměty, výsledky práce a jejich hodnocení

4.1 Vybrané náměty

4.1.1 Výrobky z papírenských materiálů a výsledky pozorování

1) Výroba papírových skládaných vran

Pomůcky: černý měkký papír A4, nůžky, lepidlo, nit (cca 0,5 m dlouhá), jehla, kousek jinak barevného papíru

Postup: Z papíru formátu A4 děti pomocí pravítka vytvořily čtverec a odstříhly zbývající část, kterou později použily na ocas. Menším dětem jsem s měřením pomohla. Další postup práce byl na bázi překládání, bylo tedy nezbytné, aby další dospělá osoba postup dětem přímo předváděla, vyrábění tedy probíhalo na základě demonstrace. Vytvořený čtverec se přeložil na trojúhelník a stejně se úhlopříčně rozdělily i další rohy čtverce. Uprostřed tak vznikl překládáním kříž. Všechny čtyři rohy pak děti přiložily ke středu kříže. Celý výrobek pak otočily na rubovou stranu, čímž se objevil menší čtverec, který měl křížem rozděleny strany na poloviny. Vrcholy čtverce se pak opět přeložily k jeho středu. Všechna přeložení bylo potřeba pečlivě zarýhovat. Výrobek pak děti opět otočily a vrchol jednoho z rohů si položily tak, aby směřoval k tělu a čtverec přeložily na trojúhelník. Celou práci bylo nutno opět zarýhovat. Trojúhelník, který děti držely za nejdelší stranu pootevřely a tím se objevily čtyři čtverečky. U vrchního se uchopila spodní volná špička a mírným tahem se přiložila na spodní špičku dolního čtverečku a vznikl tak zobák a boční křídla vrány. Vnitřní stranu křídel pak děti slepily k sobě. Ze zbytku papíru pak děti vystříhly ocas, který přilepily zezadu pod sklady z papíru. Z bílého kousku se pak vystříhla očička. Teď už vráně chyběl jen střípeček, který děti vyrobily tak, že nastříhaly z obdélníčku malého černého papíru malé proužky, které však nesměly stříhat až ke konci. Nastříhanou chocholku pak smotaly do válečku, natřely na pevné části lepidlem a zasunuly ji do skladu na vrcholu hlavy. Nakonec se pomocí nitě a jehly, která se protáhla vrcholem hlavy, dala vrána zavěsit volně do prostoru (Žižková, 2007).

Techniky práce s papírem: skládání, stříhání, lepení

2) Výroba valentýnských přáníček ve tvaru srdce

Pomůcky: šablony větších a menších srdíček z polokartonu, červený měkký papír A4, duhová vlnitá lepenka, nůžky, lepidlo, tužka

Postup: Na červený papír formátu A4 si děti tužkou obkreslily větší šablonu ve tvaru srdce, kterou pak vystřihly. Menší srdce pak obkreslily na duhovou vlnitou lepenku a též vystřihly. Toto srdce pak nalepily na přední stranu přáníčka. Po zaschnutí lepidla pak napsaly dovnitř přáníčka libovolný text s přáním k Valentýnovi.

Techniky práce s papírem: stříhání, lepení

Výsledky pozorování dětí při činnosti na výrobcích z papírenských materiálů

1) Výroba papírových skládaných vran

Skládání z papíru patří k jedné z oblíbených činností dětí, která však vyžaduje přesnost a trpělivost při práci. Musím uznat, že tento námět byl proto obtížnější zejména pro menší děti. Tématem byla sice nadšena většina dětí (3 body), ale práci mnohé z nich zvládaly pouze s pomocí vychovatele (2 body), i když ten jim přímo ukazoval postup práce. Děti byly při práci nesoustředěné (2 body) a projevovaly i netrpělivost (2 body). Především závěrečné skládání hlavy vrány tvořilo mnohým potíže, některé z menších dětí kvůli své nepřesnosti ve skládání nedokázaly výrobek správně dokončit. Výrobek se tedy podařilo dokončit pouze některým dětem (2 body) a v průběhu činnosti byla nutná opakovaná motivace, a to vícekrát (1 bod).

Celkový součet bodů bodovací škály v pozorovacím archu činí 12 bodů, což není zrovna příznivý výsledek. Výběr tohoto námětu tedy nebyl asi nejvhodnější. Tuto skutečnost přisuzuji vcelku náročnému postupu práce a nedostatečným zaujetím tématem.

2) Výroba valentýnských přáníček ve tvaru srdce

Výroba valentýnských přáníček je pro děti velice žádoucím tématem, byly jím proto nadšeny všechny děti (4 body). Každé z nich chtělo své blízké potěšit vlastnoručně vyrobenou „Valentýnkou“ a práci se věnovaly zcela samostatně (4 body). Děti byly při práci velmi soustředěné (4 body) a projevíly velkou trpělivost (4 body), když se snažily

mít výrobek co nejhezčí. Valentýnské přání se podařilo dokončit všem dvanácti dětem (4 body) a při jejich práci nebylo potřeba je opakovaně motivovat (4 body).

Výsledek pozorování se součtem 24 bodů je velice optimální. Hlavní motivací bylo to, že děti vyráběly přáníčka s tím cílem, že je pak někomu darují. Myslím si, že právě proto se při práci tak snažily, důvodem jejich úspěšné práce byl zřejmě i jednodušší postup práci oproti námětu předchozímu.

4.1.2 Výrobky z modelovacích a licích hmot a výsledky pozorování

1) Výroba korálkových náhrdelníků ze samotvrdnoucí hlíny

Pomůcky: samotvrdnoucí hlína hnědé barvy, špejle, jehly k práci s keramikou umožňující techniky vyrývání a proškrabování, kůže na navlečení korálek

Postup- Každé z dětí dostalo kousek samotvrdnoucí hlíny, kterou bylo potřeba před použitím pomocí hnětení vypracovat. Poté děti oddělovaly malé kousky, z nichž vyrobily korálky. Ty mohly mít různé tvary - kuličky, válečky nebo čtverečky. Jednotlivé korálky se pak pomocí špejle propíchly, aby se daly navléct. Na některé korálky si děti mohly libovolně jehlou vyrýt různé tvary. Korálky se pak nechaly do druhého dne ztvrdnout a děti je navlékly na kůži.

Techniky práce s hlínou: hnětení, válení, rytí

2) Výroba barevných sádrových magnetek

Pomůcky: sádra, miska na rozmíchání sádry, voda, dřevěná špachtle, formičky na odlévání sádry, olej, štětce, magnet, lepicí páska, akrylové barvy, lak ve spreji

Postup: Děti nejprve rozmíchaly v misce pomocí dřevěné špachtle sádro. Při této činnosti byla důležitá zejména u menších dětí asistence vychovatele, aby se podařilo namíchat správnou hustotu sádry. Předtím, než se sádra nalila do připravených formiček, děti je pomocí štětečku vytřely olejem, aby šla sádra pak lépe vyklopit. Po nalití sádry do formiček se pomocí lepicí pásky přilepil k hranám formičky magnetek aby se v sádře celý neutopil. Po ztuhnutí sádry se z formiček vyklopila a po dokonalém zaschnutí pak děti sádro upravovaly pomocí štětce a akrylových barev. Po zaschnutí

barev se pak hotové výrobky ještě přelakovaly čirým lakem ve spreji, aby se hezky leskly (www.moie-rodina.cz)

Techniky práce se sádrou: míchání, odlévání, úprava

Výsledky pozorování dětí při činnosti na námětech z modelovacích a licích hmot

1) Výroba korálkových náhrdelníků ze samotvrdnoucí hlíny

Práce s modelovacími a licími hmotami je pro děti většinou práce zajímavá. Už i děti předškolního věku rády pracují s plastelínou a zkoušejí modelovat různé tvary, díky čemuž trénují jemnou motoriku. Tématem výroby korálkových náhrdelníků byla nadšena většina dětí (3 body) - zejména dívky. Chlapce se podařilo k činnosti namotivovat tím, že by hotový náhrdelník mohli darovat svým kamarádkám, maminkám nebo babičkám, po čemž se i oni s chutí pustili do práce. Děti pracovaly zcela samostatně (4 body), vybraný námět nečinil podle mých postřehů žádnému z nich větší potíže. Při všech technikách práce s hlínou děti projevovaly velkou soustředěnost (4 body) a trpělivost (4 body), nejvíce trpělivosti děti ukázaly při vyrývání různých tvarů pomocí jehly do korálek. Výrobek se podařilo dokončit všem dětem (4 body) a pouze jednou byla nutná opakovaná motivace (3 body). Celkový součet bodů činí 22, což považuji za výborný výsledek.

2) Výroba barevných sádrových masnetek

Na výrobu sádrových magnetek se děti již předem těšily, téma všechny zaujalo (4 body). Nejvíce zajímavou činností pro ně bylo samotné míchání a odlévání sádry do formiček. Každé z dětí si chtělo tuto práci ihned vyzkoušet, často vznikaly i dohady, kdo bude odlévat jako první. Všechny měly možnost si vybrat celkem tři figurky, ty si odlít a posléze i nabarvit, takže jejich činnost byla zcela samostatná (4 body) a zejména při úpravě sádrových odlitků byly velmi soustředěné (4 body). Při samotném odlévání a tuhnutí sádry byly děti nedočkavé a málo trpělivé (3 body). Výrobek se podařilo dokončit všem dětem (4 body) a v průběhu práce nebylo nutno je opakovaně motivovat k činnosti (4 body). Celkový součet 23 bodů nám ukazuje, že námět sádrových magnetek děti zaujal.

4.1.3 Výrobky z textilních materiálů a výsledky pozorování

1) Výroba savovaných deček a triček

Pomůcky, kousky látek a trika ze stoprocentní bavlny, savo, pumpa na hedvábí, nůžky, předkreslené šablony na tvrdém papíru různých velikostí a tvarů, noviny

Postup-. Nejdříve si děti vystříhaly předem připravené šablony, starší děti vystřihovaly složitější a menší děti jednodušší tvary. Poté se do trika vložily noviny, aby savo neprosáklo na jeho zadní stranu. Samotné savování probíhalo ve venkovních prostorách, větší děti savovaly trika a menší děti si tuto techniku vyzkoušely na kouskách látky. Zejména u těchto dětí byla nezbytná asistence vychovatele, aby bylo zajištěno jejich bezpečí při práci se savem. Samotnou techniku však i menší děti zvládaly samostatně. Hotová trika a dečky pak bylo nutno ještě vyprat.

Techniky při práci s textilem: savování

2) Výroba panenek a chobotnic z vlny

Pomůcky: různobarevná vlněná vlákna o délce cca 0,5 m

Postup: Každé z dětí dostalo několik vláken, jejichž barvu si mohly samy vybrat. Čím více vláken, tím baculatější panenka či chobotnice. Všechna vlákna se přeložila napůl a asi 3cm od ohybu se vlákna pomocí kratšího vlákna svázala a vznikla tak hlavička. Děti si mohly zvolit, zda budou vyrábět panenku či chobotnici, která byla díky svým chapadlům časově náročnější. Oba náměty se vyráběly pomocí „copánkové“ techniky, kterou většina dětí díky česání panenek a sourozenců ovládají, menší problém měli zpočátku někteří chlapci. Menší děti si vybraly výrobu panenky, kdy z každé strany oddělily dvě části vláken, ze kterých upletly copánky, které na konci svázaly dalším vláknem. Vznikly tak ruce panenky. Zhruba v polovině zbylých vláken pak děti uvázaly další provázek a vytvořil se tak pas panenky. Od pasu dolů pak vlákna tvořila sukni. Větší děti pak tvořily chobotnici tím způsobem, že si vlákna oddělily na několik částí, které po upletení copánků a jejich uvázáním tvořila chapadla chobotnice.

Techniky práce s textilem-, pletení copánků

Výsledky pozorování dětí při činnosti na námětech z textilních materiálů

1) Výroba savovaných deček a triček

Před začátkem práce byly děti poučeny, jak správně techniku savování provádět včetně upozornění na užití sava pouze k daným účelům. K tématu savování projevily nadšení všechny zúčastněné děti (4 body) a práci zvládaly zcela samostatně (4 body). Zejména u menších dětí vychovatel dohlížel nad jejich činností a zajišťoval jejich bezpečnost při práci. Některé z dětí byly málo soustředěné (3 body) a pomocí rozprašovače použily více sava, než bylo nutné. Po použití sava děti trpělivě čekaly, než začne působit, a teprve poté odstranily šablonu (4 body). Výrobek se podařilo dokončit většině dětí (3 body), některé z výrobků byly bohužel kvůli velkému množství sava nepoužitelné, ale vzhledem k tomu, že menší děti ještě nemají dostatečný odhad, dal se tento výsledek očekávat. Děti nebylo nutno během činnosti opakovaně motivovat (4 body) a jejich nadšení z práce bylo zjevné. Celkový součet 22 bodů ukazuje, že zvolený námět byl pro děti zajímavý.

2) Výroba panenek a chobotnic z vlny

K tématu se s nadšením postavily zejména mladší děti, celkově ale námět zaujal většinu dětí (3 body). Některé z dětí - především chlapci - měli zpočátku problém s copánkovou technikou, s čímž jim ale pomohly dívky, které jim ukázaly, jak správně copánky dělat (3 body). Právě někteří chlapci projevili malou soustředěnost (3 body) a netrpělivost (2 body), pletení copánků jim připadalo spíše jako dívčí záležitost. Výrobek se podařilo dokončit většině dětí (3 body), pro některé z nich byla nutná opakovaná motivace, celkem dvakrát (2 body).

Výsledek, činící celkem 16 bodů, je podle všeho důvodem nevhodně zvoleného námětu zejména pro chlapce, kteří jím nebyli příliš nadšeni. I přes to se podařilo některým z nich výrobek úspěšně dokončit.

4.1.4 Výrobky z odpadových materiálů a výsledky pozorování

1) Výroba figurek z kovových uzávěrů z lahví a z korkových zátek.

Pomůcky, kovové uzávěry z lahví, korkové zátky, disperzní lepidlo, párátko, nůžky, akrylové barvy, štětce, šablony na nožičky, kousky barevného papíru, fixy

Postup: Kork nejprve děti nabarvily pomocí štětce a akrylových barev a nechaly zaschnout. Po zaschnutí nanesly štětcem na vrchní stranu korku lepidlo a přilepily k němu kovový uzávěr z lahve, který tvořil čepičku figurky. Poté si na barevný papír obkreslily nožičky figurky, vystřihly je a nalepily na spodní stranu korku. Z každé strany korku pak děti napíchly špičatá párátko, která tvořila ruce. Větší děti si pak vystřihly oči a ústa z barevného papíru, což nalepily na kork, menší děti nakreslily obličej panáčka fixami (Vodáková, 2005).

Techniky práce s odpadovým materiálem-, barvení, lepení

2) Výroba ryb z pet lahví a barevných papírů

Pomůcky: menší pet lahve o objemu 1 litr, různobarevné měkké papíry, nůžky, šablony na šupiny a ploutve z tvrdého papíru, lepidlo

Postup: Děti si nejprve pomocí šablon obkreslily ploutve ryby, které vystřihly. Dvě menší nalepily ze stran lahve, třetí hřbetní na vrchní část a ocasní na spodek lahve. Poté si obkreslily šablony šupin, díky přeložení papíru mohly vystřihovat několik šupin najednou. Různobarevné šupiny pak nalepovaly v řadách kolem pet lahve kromě oblasti hlavy. Nakonec vystřihly oči, které nalepily na hlavu a ryba z pet lahve byla hotová (Chrobková, Rychtářová, 2005)

Techniky práce s odpadovým materiálem: lepení

Výsledky pozorování dětí při činnosti na námětech z odpadových materiálů

1) Výroba figurek z kovových uzávěrů z lahví a z korkových zátek

K tématu projevila nadšení většina dětí, těm menším se panáček moc líbil a starším dětem přišlo zajímavé, jak se dají odpadové materiály využít (3 body). Děti pracovaly zcela samostatně, z čehož usuzuji, že námět pro ně nebyl tak obtížný (4 body). Při práci

projevovaly děti velkou trpělivost (4 body) a byly soustředěné (4 body). Hotový výrobek se podařilo dokončit všem dětem (4 body) a pouze jednou byla nutná opakovaná motivace (3 body). Celkový součet 22 bodů ukazuje, že tento námět mohl být pro děti zajímavý.

2) Výroba ryb z pet lahví a barevných papírů

Námět ryby z pet lahve uvítala většina dětí (3 body), některým z nich však musely pomáhat jak ostatní děti tak vychovatel (1 bod) například s vystřihováním drobnějších šupinek. Možná to je důvod toho, že děti byly při práci málo soustředěné (3 body) a netrpělivé (2 body), protože vystřihování a lepení zabíralo docela dost času. Výrobek se podařilo dokončit pouze některým dětem (2 body) a byla nutná vícekrát se opakující motivace k činnosti (1 bod)."

Výsledek 12 bodů ukazuje, že dětem vybraný námět zřejmě příliš neimponoval. Vzhledem délce trvání při jeho výrobě chtěly některé děti svou činnost dokonce ukončit, proto byla nutná opakovaná motivace a pomoc vychovatele.

4.1.5 Výrobky z přírodních materiálů a výsledky pozorování

1) Výroba malovaných kamínků

Pomůcky: menší oblázky, akrylové barvy, štětec, lak ve spreji

Postup: Děti očištěné kamínky malovaly pomocí tenkého štětce a akrylových barviček. Motivy obrázků byly různé, vše záviselo na fantazii dětí. Hotové kamínky se pak nalakovaly pomocí bezbarvého laku ve spreji (www.bobrik.cz)

Techniky práce s přírodním materiálem: malování

2) Výroba přívěšků s mušlemi

Pomůcky: provrtané dřevěné čtverečky (byly součástí zbytků truhlářské dílny, která v centru dřívě fungovala), mušle, akrylové barvy, štětec, disperzní lepidlo, kůže na navlečení přívěsku

Postup: Děti nejprve nabarvily pomocí štětce a akrylových barev dřevěné čtverečky i mušličky. Některé mušličky, které měly hezké zbarvení, děti nechaly ve své přírodní

barvě. Po zaschnutí děti štětcem natřely mušličku ze spodní strany disperzním lepidlem a přilepily ji ke čtverečku. Hotové výrobky se potom, stejně jako kamínky v předchozím námětu, nalakovaly bezbarvým lakem ve spreji a poté je děti navlékly na kůži.

Techniky práce s přírodním materiálem: malování, lepení

Výsledky pozorování dětí při činnosti na námětech z přírodních materiálů

1) Výroba malovaných kamínků

Při ukázce malovaných kamínků si každé z dětí chtělo vyrobit svůj kamínek, tématem byly nadšeny všechny děti (4 body), a snažily se pracovat opravdu samostatně, aby hotový kamínek byl opravdu tím jejich vlastním výtvozem (4 body). Děti byly při práci velmi soustředěné (4 body) a prokázaly velkou trpělivost (4 body), když štětečkem malovaly různé obrázky na kamínky. Každé z dětí se mohlo pochlubit svým dokončeným oblázkem (4 body) a v průběhu činnosti nebyla nutná opakovaná motivace (4 body). Součet 24 bodů je velice příznivý. Důvodem tohoto skvělého výsledku může být i to, že děti si mohly samy na kamínky namalovat jakýkoliv obrázek, což jim poskytlo určitou volnost v činnosti.

2) Výroba přívěsků s mušlemi

Námět přívěsků s mušlemi přivítaly všechny děti (4 body) a barvení dřívek a mušliček pro ně nebyl velkým problémem, pracovaly zcela samostatně (4 body). Některé z dětí však byly málo soustředěné (3 body), atmosféra při vyrábění mohla být způsobena vzájemným pošťuchováním, které děti odvádělo od jejich činnosti. Netrpělivost prokázaly děti (2 body) zejména tehdy, když musely čekat, až barvičky na dřívku a mušliče zaschnou, aby oba materiály mohly přilepit k sobě. Výrobek se však nakonec podařilo dokončit všem dětem (4 body) a i přes jejich netrpělivost nebyla nutná opakovaná motivace k činnosti (4 body), protože děti chtěly svůj výrobek dokončit. S celkovým součtem 21 bodů je vidět, že námět přívěsků s mušličkami nebyla špatnou volbou.

4.2 Výsledky rozhovorů a jejich hodnocení

Druhá část výzkumu proběhla formou strukturovaného rozhovoru s pomocí dotazníkového archu. Každému z dvanácti dětí byly kladeny přesně stejně formulované otázky a jejich odpovědi jsem zaznamenávala do dotazníkového archu. Rozhovory probíhaly v místnosti, kde nebyly děti rušeny a mohly tak v klidu odpovídat na mnou kladené otázky.

Otázka č. 1: Jak se ti při vyrábění pracovalo?

Děti si mohly na odpověď na tuto otázku vybrat celkem tři varianty, které jsem jim nabídla. Odpovědi mohlo být dobře, nic moc a špatně. Všechny dvanáct dětí uvedlo, že se jim při vyrábění pracovalo dobře, což je velice pozitivní.

Otázka č. 2: Bavilo tě vyrábění?

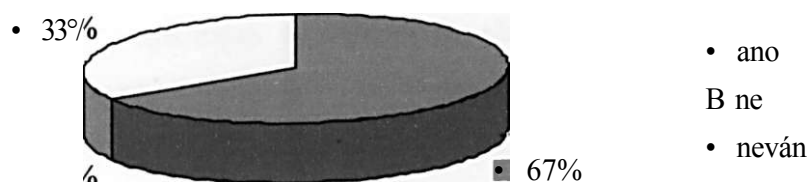
Možností odpovědi bylo ano, ne a nevím. Druhou variantu ne zvolilo žádné z dětí, čtyři děti uvedly, že nevědí. Jedná se o dvě děvčata ve věku šest a čtrnáct let, a dva chlapce ve věku deset a třináct let. Důvodem volby této odpovědi mohlo být to, že některé činnosti děti příliš nezaujaly, nebyly si proto jisté, jak mají odpovědět. Kladně však odpověděla nadpoloviční většina dětí, což je dobrý výsledek.

Tabulka č. 3 k otázce č. 2

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>procenta</i>
ano	8	67%
ne	0	0%
nevím	4	33%

Gräfe. 3

Bavilo tě vyrábění?

Otázka č. 3: Se kterým materiálem se Upracovalo nejlépe?

Děti vybíraly z pěti druhů materiálů, se kterými pracovaly. Jednalo se o papírenské materiály, modelovací a licí hmoty, textilní materiály, odpadové materiály a přírodní materiály. Papírenské materiály zvolily pouze dvě děti, a to konkrétně šestileté děvče a dvanáctiletý chlapec. Tímto výsledkem se vyvrací hypotéza číslo dvě, ve které uvádím, že práci s papírenskými materiály upřednostňují spíše chlapci. Celkem tři děti upřednostňují modelovací a licí hmoty, jedná se o desetileté děvče a dva chlapce ve věku sedm a jedenáct let, a tedy spíše o děti mladšího školního věku. Ze starších dětí si tento materiál žádné nezvolilo. Tím dochází k potvrzení hypotézy číslo jedna, ve které je uvedeno, že chlapci a dívky mladšího školního věku dávají více přednost činnosti s modelovacími a licími hmotami než děti středního školního věku. Čtyři děti uvádějí, že se jim nejlépe pracovalo s textilními materiály. Kromě chlapce ve věku třinácti let tuto skutečnost potvrdila tři děvčata ve věku 11, 14 a 15 let. Dochází tak k částečnému potvrzení hypotézy číslo dvě, jejíž druhá část se zmiňuje o tom, že textilní materiály upřednostňují spíše děvčata. Výsledek ukazuje, že práci s textílem zaujal více dívky. Odpadové materiály dostaly hlas pouze od jednoho chlapce ve věku 10 let, což ukazuje, že práce s tímto druhem materiálu zřejmě děti moc nebavila. Důvodem může být to, že s prací s odpadovými materiály ještě děti nemají příliš zkušeností nebo je zvolené

náměty příliš nezaujaly. Zjištěný výsledek vyvrací hypotézu číslo tři, ve které uvádím, že chlapci a dívky středního školního věku se zajímají více o činnost s odpadovými materiály než děti mladšího školního věku. Přírodní materiály oslovily pouze dvě děti, a to osmiletého chlapce a devítileté děvče. Bohužel se nepotvrzuje ani hypotéza číslo čtyři, kde je uvedeno, že obě věkové skupiny mají zvýšený zájem o činnost na vybraných námětech s materiály přírodního charakteru.

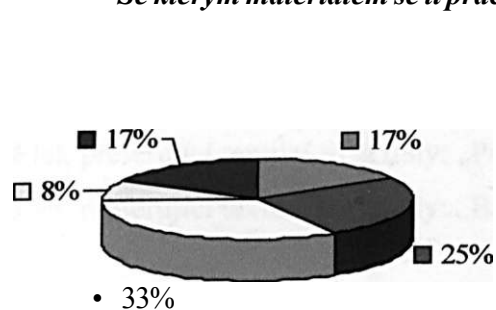
Celkovým zjištěným výsledkem na základě odpovědí dětí, došlo k potvrzení hypotézy číslo jedna a částečnému potvrzení hypotézy číslo dvě. Hypotézy s čísly tři a čtyři byly na základě zjištěných skutečností vyvráceny. Podle níže znázorněného grafu je jasně vidět, že nejlépe se dětem pracovalo s textilními materiály.

Tabulka č. 4 k otázce č. 3

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
Papírenské materiály	2	17%
Modelovací a licí hmoty	3	25%
Textilní materiály	4	33%
Odpadové materiály	1	8%
Přírodní materiály	2	17%

Grafč. 4

Se kterým materiálem se ti pracovalo nejlépe?

- papírenské materiály

H modelovací a licí hmoty

- textilní materiály

- odpadové materiály

- přírodní materiály

Otázka číslo 4.: Proč se Upracovalo nejlépe právě s tímto druhem materiálu?

Jedná se o otevřenou otázku, která rozvíjí předchozí otázku číslo tři. Myslím si, že je důležité zjistit také důvody dětí k preferencím jednotlivých materiálů, které si zvolily. Odpovědi byly rozmanité, uvádím je od všech dvanácti dětí.

1) Odpovědi dětí mladšího školního věku

Děvče, 6 let, preferující papírenské materiály: „Protože je to moc hezký, baví mě lepení.“

Chlapec, 7 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Dobře se tím zabavím.“

Chlapec, 8 let, preferující přírodní materiály: „Bylo to nejlepší, když jsme barvili a nalepovali ty mušličky.“

Děvče, 9 let, preferující přírodní materiály: „Něco podobného jsme dělali i ve škole a bavilo mě to.“

Děvče, 10 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Bavilo mě barvit sádro.“

Chlapec, 10 let, preferující odpadové materiály: „Protože se mi líbilo, jak jsme dávali na korek to víčko.“

2) Odpovědi dětí středního školního věku

Chlapec, 11 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Bavilo mě se babrat v tý hlíně “

Děvče, 11 let, preferující textilní materiály: „Protože je to hezký, líbí se mi ty chobotnice z vlny.“

Chlapec, 12 let, preferující papírenské materiály: „Protože mě to bavilo.“

Chlapec, 13 let, preferující textilní materiály: „Že u toho byla legrace, když se přeměňovala barva na bílou.“

Děvče, 14 let, preferující textilní materiály: „Protože se mi to líbí.“

Děvče, 15 let, preferující textilní materiály: „Bavilo mě to obtiskovat, při savování.“

Otázka číslo 5.: Kdybys měl/a oznámkovat jednotlivé materiály jako ve škole, jakou by každý z nich dostat známku?

Děti měly za úkol dát každému z vybraných druhů materiálů známku od jedničky do pětky. Známky se nesměly opakovat, na což byly děti upozorněny. Všechny děti oznámkovaly jedničkou materiál, který preferují. Zajímalo mě, jak si u nich stojí i ostatní druhy materiálů. Představíme-li si děti jako učitelský sbor, zcela nejhůře

posuzovaly odpadové materiály, které skončily s průměrem 4,16. Horší průměr si získaly také přírodní materiály, jejichž průměr činí 3,4. Papírenské materiály obdržely celkový průměr 2,6 a hned před nimi textilní materiály s průměrem známek 2,5. Nejlepší průměr 2,3 získaly modelovací a licí hmoty, a to hlavně díky dětem mladšího školního věku. Ze zjištěných výsledků vyplývá, že děti preferují zejména práci s hlínou, sádrou, textilními materiály a papírem.

Přírodní a odpadové materiály je příliš neoslovily, důvodem mohou být nesprávně zvolená témata, nálada dětí při vyrábění, malá zkušenost při práci s přírodními a odpadovými materiály nebo také to, že právě těchto 12 dětí tyto materiály zkrátka neupřednostňují.

Otázka číslo 6: Se kterým materiálem byla pro tebe práce nejtěžší?

Děti měly možnost podobně jako u otázky č. 3 zvolit ten druh materiálu, při jehož zpracování nebo činnosti s ním měly nějaké potíže. Práci s papírenskými materiály definují za nejtěžší dvě děti, osmiletý a dvanáctiletý chlapec, čímž se opět částečně vyvrací hypotéza č. 2, podle níž právě chlapci práci s papírenskými materiály upřednostňují.

Celkem čtyři děti považují pro ně za nejobtížnější práci s modelovacími a licími hmotami. Jedná se o desetiletého, třináctiletého a patnáctiletého chlapce a jedenáctileté děvče. Z tohoto výsledku je jasně vidět, že problémy při činnosti s modelovacími a licími hmotami mají převážně chlapci, a to zejména středního školního věku. Žádně z dětí mladšího školního věku potíže s tímto druhem materiálu neuvádějí, můžeme tedy konstatovat to, že tento druh materiálu upřednostňují, o čemž se zmiňuje hypotéza č. 1.

Devítileté děvče a dvanáctiletý chlapec uvádějí, že je pro ně nejtěžší práce s textilním materiálem. K potvrzení hypotézy č. 2 jsou však důležitější výsledky odpovědí dětí na otázku číslo 3, ve které textilní materiály více upřednostňují děvčata než chlapci. Tři děti posuzují za nejtěžší práci s odpadovými materiály, konkrétně šestileté děvče, sedmiletý a jedenáctiletý chlapec. Tato skutečnost by mohla znamenat potvrzení hypotézy č. 3, kde uvádím, že chlapci a dívky středního školního věku se zajímají více o činnost s odpadovými materiály než děti mladšího školního věku. Děti středního školního věku sice nepovažují práci s odpadovými materiály za nejtěžší, ale

z předchozích zjištěných výsledků však vyplývá, že tento druh materiálu ani nepreferují, čímž je hypotéza s číslem 3 vyvrácena.

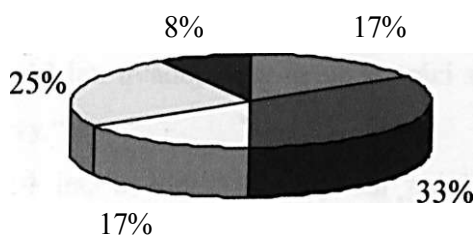
Pouze desetileté děvče uvádí, že je pro ni nejtěžší práce s přírodními materiály. Vrátime-li se k průměru známek těchto materiálů, který činí 3,4, dalo by se očekávat, že tuto variantu zvolí více dětí. Výsledek ukazuje to, že děti sice práci s přírodními materiály příliš neupřednostňují, ale práci s ním nepovažují za obtížnou. Podle grafu je vidět, že nejtěžší byla pro děti práce s modelovacími a licími hmotami.

Tabulka č. 5 k otázce č. 6

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
Papírenské materiály	2	17%
Modelovací a licí hmoty	4	33%
Textilní materiály	2	17%
Odpadové materiály	3	25%
Přírodní materiály	1	8%

Graf č. 5

Se kterým materiálem byla pro tebe práce nejtěžší?

- papírenské materiály
- modelovací a licí hmoty
- textilní materiály
- odpadové materiály

M přírodní materiály

Otázka číslo 7: Z jakého důvodu byla pro tebe práce s vybraným materiálem nejtěžší?

Jedná se o druhou otevřenou otázku, rozvíjející otázku číslo 6, kde měly děti uvést příčinu, kvůli které pro ně byla práce na vybraných námětech se zvoleným materiálem obtížná. Opět uvádím odpovědi všech dvanácti dětí.

1) Odpovědi dětí mladšího školního věku

Děvče, 6 let, uvádějící za nejtěžší práci s odpadovými materiály: „Na rybu mi nešly přilepit ploutvičky, furt se odlepovaly.“

Chlapec, 7 let, uvádějící za nejtěžší práci s odpadovými materiály: „Nebavilo mě lepit ty šupiny, jak jsme dělali tu rybu.“

Chlapec, 8 let, uvádějící za nejtěžší práci s papírenskými materiály: „Bylo těžké to skládání papíru.“

Děvče, 9 let, uvádějící za nejtěžší práci s textilními materiály: „Muselo se čekat a dávat pozor.“

Děvče, 10 let, uvádějící za nejtěžší práci s přírodními materiály: „Moc mi nešly nabarvovat ty kamínky.“

Chlapec, 10 let, uvádějící za nejtěžší práci s modelovacími a licími hmotami: „Hlína se mi dostala za nehty.“

2) Odpovědi dětí středního školního věku

Chlapec, 11 let, uvádějící za nejtěžší práci s odpadovými materiály: „Dlouho trvalo to lepení na flašku.“

Děvče, 11 let, uvádějící za nejtěžší práci s modelovacími a licími hmotami: „Hlína šla těžko mačkat.“

Chlapec, 12 let, uvádějící za nejtěžší práci s textilními materiály: „Protože to bylo těžký.“

Chlapec, 13 let, uvádějící za nejtěžší práci s modelovacími a licími hmotami: „Nemám na to nervy.“

Děvče, 14 let, uvádějící za nejtěžší práci s papírenskými materiály: „Nebavilo mě skládat toho ptáka.“

Děvče, 15 let, uvádějící za nejtěžší práci s modelovacími a licími hmotami: „Práce s hlinou a sádrou mě moc nebavila.“

Z odpovědí je jasně vidět, že při výrobě z papíru činil dětem největší problém skládání papírového ptáčka. Musím uznat, že tento námět byl zejména pro menší děti obtížnější. Z odpadových materiálů jasně prohrává ryba z pet lahve. Děti byly námětem zprvu sice nadšeny, ale průběh činnosti byl delší a vyžadoval hodně trpělivosti, zejména při lepení šupinek. V případě modelovacích a licích hmot děti neuvádějí konkrétní

náměty, ale spíše práci s hlinou jako takovou neupřednostňují. Tento výsledek jsem neočekávala, neboť při pozorování jsem nezaznamenala u dětí větší potíže při práci s hlinou. Výsledek rozhovorů však jasně ukazuje, že celkem čtyři děti, zejména středního školního věku, uvádějí práci s hlinou za nejtěžší. Přitom však většina dětí modelovací a licí hmoty preferuje. Z tohoto je zřejmé, že oblíbenost materiálu vždy nesouvisí se snadností jeho zpracování. Modelovací a licí hmoty získaly nejlepší průměr při známkování jednotlivých materiálů, a to hlavně díky dětem mladšího školního věku, čímž se opět potvrzuje hypotéza číslo 1.

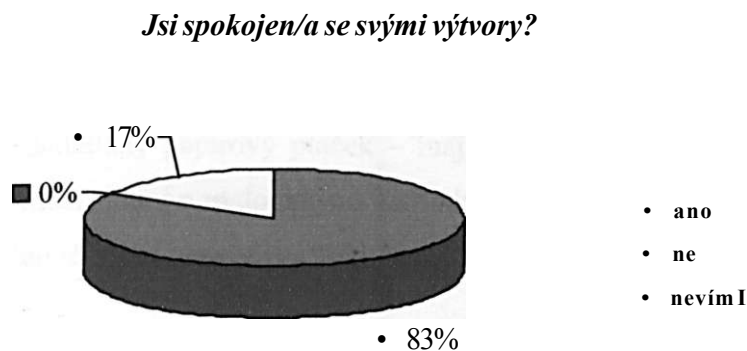
Otázka číslo 8: Jsi spokojen/a se svými výtvy?

Děti vybíraly ze třech variant - ano, ne a nevím. Většina uvádí spokojenost se svými výtvy. Pouze třináctiletý chlapec a patnáctiletá dívka uvádějí, že nevědí. Nespokojenost se svými výrobky nevedlo žádné z dětí. Tento výsledek ukazuje, že mají děti dobrý pocit z vykonané práce a i když je náměty nebo práce s některým materiálem příliš nezaujala, většině se výrobky líbí.

Tabulka č. 6 k otázce č. 8

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
ano	10	83%
ne	0	0%
nevím	2	17%

Grafč. 6

Otázka číslo 9: Který z nich se ti líbí nejvíce?

Účelem této otázky bylo zjištění, který námět děti nejvíce zaujal. Všechny dvanáct dětí uvádí některý z výrobků jimi preferovaných materiálů. Odpovědi dětí uvádím níže.

1) Odpovědi dětí mladšího školního věku

Děvče, 6 let, preferující papírenské materiály: „Nejvíce se mi líbí přáníčko.“

Chlapec, 7 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Zvířátka ze sádry.“

Chlapec, 8 let, preferující přírodní materiály: „Přívěsky s mušličkami.“

Děvče, 9 let, preferující přírodní materiály: „Malované kamínky.“

Děvče, 10 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Sádrové magnetky.“

Chlapec, 10 let, preferující odpadové materiály: „Mně se líbil ten panáček z korku.“

2) Odpovědi dětí středního školního věku

Chlapec, 11 let, preferující modelovací a licí hmoty: „Korálky z hlíny, dal jsem je mamě.“

Děvče, 11 let, preferující textilní materiály: „Panenky a chobotnice z vlny.“

Chlapec, 12 let, preferující papírenské materiály: „Líbil se mi ten ptáček.“

Chlapec, 13 let, preferující textilní materiály: „To tričko, udělal jsem si jedno s lebkou.“

Děvče, 14 let, preferující textilní materiály: „Savovaný tričko.“

Děvče, 15 let, preferující textilní materiály: „Ty dečky, jak jsme savovali. A taky mám jedno tričko.“

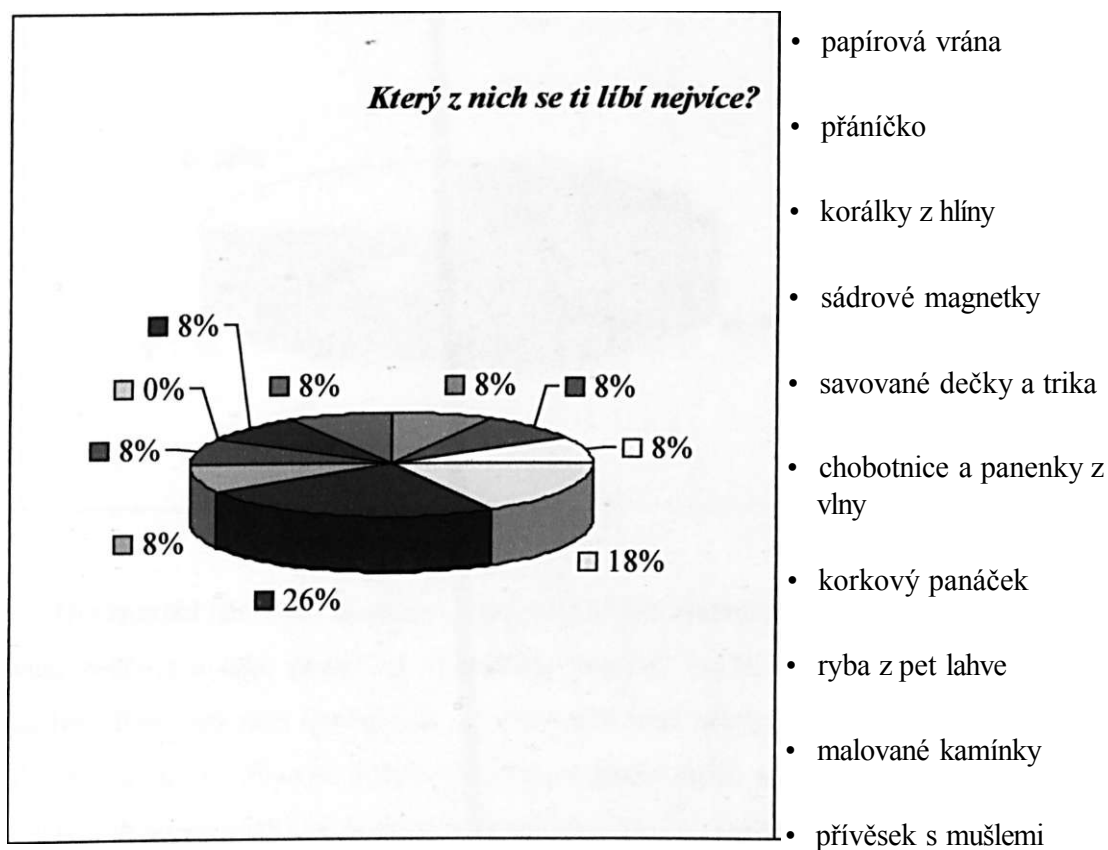
Z odpovědí je zřejmé, že dětem středního školního věku se líbí hlavně savování, což uvedly celkem 3 děti. Hotový výrobek mohou nosit a samy si také mohou zvolit obrázek, který na něm budou mít, což je pro ně velice motivující. Jedno děvče zaujaly chobotničky a panenky z vlny.

Z modelovacích a licích hmot dostaly dva hlasy sádrové magnetky a jeden hlas získaly korálky ze samotvrdnoucí hlíny. Oba náměty z papírenských materiálů - přáníčko a skládaný papírový ptáček - mají každý jeden hlas. Ta samá situace je u přívěsků s mušličkami a malovanými kamínky. Korkový panáček zaujal pouze jednoho chlapce a žádné z dětí neuvádí za svůj favoritní výrobek rybu z pet lahve.

Tabulka č. 7 k otázce č. 9

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
papírová vrány	1	8%
přáníčko	1	8%
korálky z hlíny	1	8%
sádrové magnetky	2	18%
savované dečky a trika	3	26%
chobotnice a panenky z vlny	1	8%
korkový panáček	1	8%
ryba z pet lahve	0	0%
malované kamínky	1	8%
přívěsek s mušlemi	1	8%

Grafč. 7

Otázka číslo 10: Dal/a bys ho někomu jako dárek?

Děti opět volily pro svou odpověď tři varianty. Nadpoloviční většina dětí by svůj oblíbený výrobek darovala někomu jako dárek. Tři z dětí si nejsou zcela jisti a dvě by

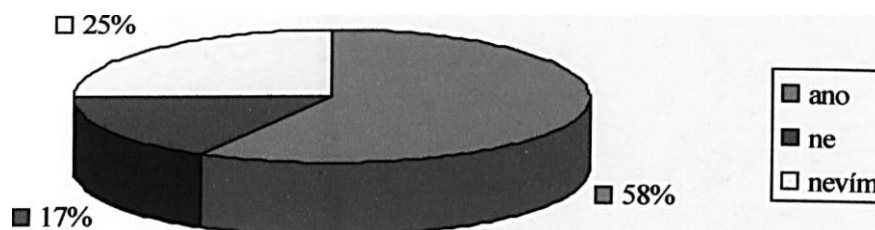
svůj výrobek nikomu nevěnovali. Důvodem může být to, že si výrobek chtějí děti nechat samy pro sebe nebo jej nepovažují za nejvhodnější dárek.

Tabulka č. 8 k otázce č. 10

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
ano	7	58%
ne	2	17%
nevím	3	25%

Grafč. 8

Dal/a bys ho někomu jako dárek?

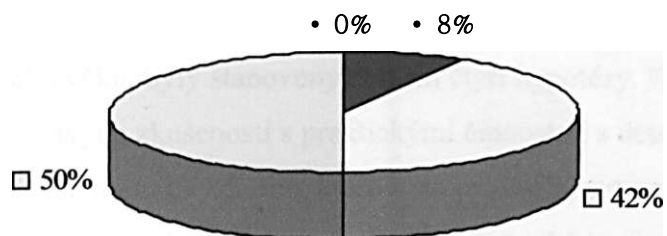
Dotazování dětí bylo ukončeno zjištěním jejich základních údajů, z nichž mě zajímal věk, pohlaví a také počet let, v průběhu kterých navštěvují centrum volnočasových aktivit. Polovina dětí navštěvuje centrum déle než pět let, pět dětí více než tři roky. Právě i z tohoto důvodu nebylo problém s dětmi dělat rozhovory, neboť jsme se již vzájemně dobře znali a děti neměly žádné zábrany ke vzájemné spolupráci.

Tabulka č. 9 k doplňující otázce

<i>Odpovědi</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Procenta</i>
méně než rok	0	0%
více než rok	1	8%
více než tři roky	5	42%
více než pět let	6	50%

Grafč. 9

Jak dlouho navštěvuješ centrum?

- méně než rok
- více než rok
- více než tři roky
- více než pět let

5. Závěr

Před uskutečněním samotného akčního výzkumu, jehož součástí bylo pozorování dětí při činnostech na vybraných námětech s technickými a přírodními materiály, a strukturovaný rozhovor, který proběhl se všemi dvanácti dětmi mladšího a středního školního věku, byly stanoveny celkem čtyři hypotézy. Hypotézy, které jsem stanovila na základě svých zkušeností s praktickými činnostmi s dětmi, byly posléze na základě výše uvedených metod výzkumu, které jsem provedla, potvrzeny či vyvráceny.

Potvrzena byla hypotéza č. 1 a částečně také hypotéza č. 2. Výsledky pozorování a rozhovorů naopak vyvrátily hypotézy č. 3 a 4. Zajímavým výsledkem je také to, že na prvním místě při hodnocení oblíbenosti jednotlivých materiálů se umístily modelovací a licí hmoty, jejichž zpracování však zároveň největší počet dětí uvedl za nejtěžší.

Celkově děti nejméně zaujala činnost s odpadovými materiály, ukázalo se, že zejména námět ryby z pet lahve, který vyžadoval více trpělivosti, nebyl pro tyto děti nejvhodnější. Nejvíce děti bavila práce s textilními materiály a s modelovacími a licími hmotami.

Výsledky výzkumu jsou pro mě velice důležitou informací, díky výše zjištěným skutečnostem jsem si ujasnila, jaké materiály obě věkové skupiny romských dětí z našeho centra upřednostňují a také to, že náměty, které vyžadují více času, nejsou pro ně nejvhodnější volbou.

Seznam příloh

Příloha č. 1.....	Vzory vyplněných pozorovacích archů
Příloha č. 2.....	Vzory vyplněných záznamových archů
Příloha č. 3.....	Fotodokumentace
Obrázek č. 1.....	Výroba skládané papírové vrány
Obrázek č. 2.....	Hotový výrobek skládané papírové vrány
Obrázek č. 3.....	Hotové výrobek - Valentýnské přáníčko
Obrázek č. 4.....	Hotové výrobek - Valentýnské přáníčko
Obrázek č. 5.....	Výroba koráلكových náhrdelníků ze samotvrdnoucí hlíny
Obrázek č. 6.....	Hotový koráلكový náhrdelník ze samotvrdnoucí hlíny
Obrázek č. 7.....	Výroba sádrových magnetek
Obrázek č. 8.....	Hotové výrobky - sádrové magnetky
Obrázek č. 9.....	Technika savování
Obrázek č. 10.....	Technika savování
Obrázek č. 11.....	Hotové výrobky - savované dečky
Obrázek č. 12.....	Hotový výrobek - savované tričko
Obrázek č. 13.....	Hotové výrobky - chobotničky z vlny
Obrázek č. 14.....	Hotové výrobky - panenky z vlny
Obrázek č. 15.....	Výroba figurek z kovových uzávěrů a z korkových zátek
Obrázek č. 16.....	Hotové výrobky - figurky z kovových uzávěrů a korkových zátek
Obrázek č. 17.....	Výroba ryb z pet lahví a barevných papírů
Obrázek č. 18.....	Hotové výrobky - ryby z pet lahví a barevných papírů
Obrázek č. 19.....	Hotové výrobky - malované kamínky
Obrázek č. 20.....	Hotové výrobky - přívěšky s mušlemi

Seznam použitých informačních zdrojů

4. BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-180-8.
5. DOBROVOLSKÁ, D. a kol. *Slovo o vývoji a výchově dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
6. DYTRTOVÁ, R.; VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti I*. Praha: UK-PedF, 1999. ISBN 80-86039-89-7.
7. HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha: UK-PedF, 2003. ISBN 80-7290-125-7.
8. HLAVSA, J. a kol. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
9. HONZÍKOVÁ, J.; MICHÁLKOVÁ, L.; VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti II*. Praha: UK-PedF, 2000. ISBN 80-7290-003-X.
10. CHROBKOVÁ, J.; RYCHTÁŘOVÁ, M. Vyrábíme z plastových lahví. Portál: *Informatorium*, roč. 2005, č. 3.
Dostupné na Internetu: <http://www.rodina.cz/clanek4261.htm> [cit. 15. února 2008]
11. KACAFÍRKOVÁ, M. Vývoj psychiky nedospělých a mladistvých osob z hlediska potřeb výslechové praxe v trestním řízení, psychické zvláštnosti jednotlivých věkových kategorií. *Právo a rodina*, roč. 2000, č. 1.
Dostupné na Internetu: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=111> [cit. 20. února 2008]
12. LANGMEIER J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
13. PALATINOVÁ, A. *Tvoříme*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. ISSN 1802-4785.
Dostupné na Internetu: <http://www.rvp.cz/clanek7139/442> [cit. 15. února 2008]
14. ŘÍČAN, P. *SRomy žít budeme-jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.
15. VODÁKOVÁ, J. *Praktické činnosti III*. Praha: UK-PedF, 2005. ISBN 80-7290-262-6.
16. VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0.

17. ŽIŽKOVÁ, I. *Nápady pro děti na každý měsíc v roce*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1642-5.
18. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pap%C3%ADr> [cit. 2. února 2008]
19. <http://www.sevt.cz/produkt/modelovaci-hmota-fimo-soft-56-g-014-barva-transparentni-bila-41502100/> [cit. 20. února 2008]
20. <http://mortaigne.com/index.php?a=10&s=l/> [cit. 2. února 2008]
21. <http://www.moie-rodina.cz/ovoce-ze-sadry> [cit. 2. února 2008]
22. http://www.bobrik.cz/art_list.php/rub/24 [cit. 20. února 2008]
23. http://www.upol.cz/209.85.129.104/search?q=cache:6Kk_2e- [cit. 15. února 2008]

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Hloubětínská 26, 198 00 Praha 9, tel: 221 900 540; <http://www.nedf.c1ini.c7/nprp.>

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
Typ studia:	Bakalářské kombinované studium
Obor studia:	Vychovatelství
Příjmení, jméno, titul:	PECINKOVÁ JANA D.S.
Adresa bydliště:	TYVOVA 23, PRAHA 9
Kontaktní e-mail:	Dana.Pecinkova@seznam.cz
Kontaktní telefon:	421104351

ZÁVĚREČNÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
Název přihlašovaného tématu práce:	UVĚŘENÍ VLIVU RŮZNÝCH NÁMĚTŮ PŘI PRÁCI S TECHNICKÝMI A PĚTROBNÍMI MATERIÁLY PRO MOTIVACI K ČINNOSTI DĚTÍ S ROMSKÉHO ETNIKA
Cíl práce:	POROVNAT VÝNAM VOLBY MATERIÁLŮ A TECHNIK V RŮZNÝCH VĚKOVÝCH SKUPINÁCH DĚTÍ PRO JEJICH MOTIVACI K PRÁCI NA VYBRANÝCH NÁMĚTECH

	V Praze dne 10. 5. 2007
Podpis studenta:	<i>Jana Pecinková</i>

VEDOUCÍ ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Příjmení, jméno, titul:	VODÁKOVÁ JIŤKA, doc. J. EdS
Kontaktní e-mail:	Jitka.Vodakova@PedF.Cuni.cz
Kontaktní telefon:	221 900 133
Podpis vedoucího:	<i>Jitka Vodaková</i>

Příloha č. 1

Vzory vyplněných pozorovacích archů (kopie originálů)

Příloha č. 2

Vzory vyplněných záznamových archů (kopie originálů)

Pozorovací arch k činnosti na námětech z modelovacích a licích hmot
- výroba barevných sádrových magnetek

1. Tématem byly nadšeny	Všechny děti <i>Z</i>	Většina dětí 3	Pouze některé děti 2	Děti nebyly tématem vůbec nadšeny 1
2. Děti pracovaly	Zcela samostatně	S pomocí ostatních dětí 3	S pomocí vychovatele 2	Musely jim pomáhat ostatní děti i vychovatel 1
3. Děti byly při práci	Velmi soustředěné	Málo soustředěné	Nesoustředěné 2	Velmi nesoustředěné a vyrušovaly při práci ostatní 1
4. Děti měly při práci	Velkou trpělivost 4	Malou trpělivost 3 <i>(TI)</i>	Děti byly netrpělivé 2	Děti byly netrpělivé a často odbíhaly od činnosti 1
5. Výrobek se podařilo dokončit	Všem dětem <i>6b</i>	Většině dětí 3	Pouze některým dětem 2	Žádnému z dětí 1
6. V průběhu činnosti byla nutná opakovaná motivace	Ne <i>G</i>	Ano, jednou 3	Ano, dvakrát 2	Ano, vícekrát 1

**Pozorovací arch k činnosti na námětech z odpadových materiálů -
výroba ryb z pet lahví a barevných papírů**

1. Tématem byly nadšeny	Všechny děti 4	Většina dětí (i ,	Pouze některé děti 2	Děti nebyly tématem vůbec nadšeny 1
2. Děti pracovaly	Zcela samostatně 4	S pomocí ostatních dětí 3	S pomocí vychovatele 2	Musely jim pomáhat ostatní děti i vychovatel CO
3. Děti byly při práci	Velmi soustředěné 4	Málo soustředěné G	Nesoustředěné 2	Velmi nesoustředěné a vyrušovaly při práci ostatní 1
4. Děti měly při práci	Velkou trpělivost 4	Malou trpělivost 9	Děti byly netrpělivé	Děti byly netrpělivé a často odbíhaly od činnosti 1
5. Výrobek se podařilo dokončit	Všem dětem 4	Většině dětí 3	Pouze některým dětem Cz: 2	Žádnému z dětí 1
6. V průběhu činnosti byla nutná opakovaná motivace	Ne 4	Ano, jednou 3	Ano, dvakrát 2	Ano, vícekrát n ?

**Otázky ke strukturovanému rozhovoru
pro zjištění zájmu dětí o činnosti na námětech s vybranými druhy
přírodních a technických materiálů**

1. Jak se ti při vyrábění pracovalo?

- (7) dobře
- 2. nic moc
- 3. špatně

2. Bavilo tě vyrábění?

- Q) ano
- 2. ne
- 3. nevím

3. Se kterým materiálem se ti pracovalo nejlépe?

- 1. materiál z papíru
- 2. textilní materiál
- (\, i modelovací a licí hmoty
- 4. odpadové materiály
- 5. přírodní materiály

4. Proč se ti pracovalo nejlépe právě s tímto druhem materiálu?

J

... ^ . ' ; ; Íí.

5. Kdybys měl/a oznámkovat jednotlivé materiály jako ve škole, jakou by každý z nich dostal známku?

**papírenské
materiály**

**modelovací
a licí hmoty**

**textilní
materiály**

**odpadové
materiály**

**přírodní
materiály**

6. Se kterým materiálem byla pro tebe práce nejtěžší?

1. papírenské materiály
2. modelovací a licí hmoty
3. textilní materiály
4. odpadové materiály
5. přírodní materiály

7. Z jakého důvodu byla pro tebe práce s vybraným materiálem nejtěžší?

... "MOC MI NEŠLY NABARVOVAT TY KAMÍNKY."

8. Jsi spokojen/a se svými výtvary?

1. ano
2. ne
3. nevím

9. Který z nich se ti líbí nejvíce?

... "SÁDROVÉ MAGNETKY."

10. Dal/a bys ho někomu jako dárek?

1. ano
2. ne
3. nevím

Základní údaje

Jsi:

1. děvče
2. chlapec

Kolik je ti let?

... 10 LET

Jak dlouho navštěvuješ centrum?

1. méně než rok
2. více než rok
3. více než tři roky
4. více než pět let

Otázky ke strukturovanému rozhovoru
pro zjištění zájmu dětí o činnosti na námětech s vybranými druhy
přírodních a technických materiálů

1. Jak se ti při vyrábění pracovalo?

- ① dobře
- 2. nic moc
- 3. špatně

2. Bavilo tě vyrábění?

- 1. ano
- 2. ne
- ③ nevím

3. Se kterým materiálem se ti pracovalo nejlépe?

- 1. materiál z papíru
- ② textilní materiál
- 3. modelovací a licí hmoty
- 4. odpadové materiály
- 5. přírodní materiály

4. Proč se ti pracovalo nejlépe právě s tímto druhem materiálu?

„*VE U TOHO BILA LEGRACE, KDYŽ SE
PŘEMĚŇOVALA BARVA NA BÍLOU.*“

5. Kdybys měl/a označkovat jednotlivé materiály jako ve škole, jakou by každý z nich dostal známku?

papírenské
materiály

2

modelovací
a licí hmoty

5

textilní
materiály

1

odpadové
materiály

4

přírodní
materiály

3

6. Se kterým materiálem byla pro tebe práce nejtěžší?

1. papírenské materiály
2. modelovací a lící hmoty
3. textilní materiály
4. odpadové materiály
5. přírodní materiály

7. Z jakého důvodu byla pro tebe práce s vybraným materiálem nejtěžší?

.....*"NEHÁM NA TO NERVY."*.....

8. Jsi spokojen/a se svými výtvary?

1. ano
2. ne
3. nevím

9. Který z nich se ti líbí nejvíce?

.....*"TO TRČKO, UDELA JSEM SI JEDNO S LEBKOU."*.....

10. Da/a bys ho někomu jako dárek?

1. ano
2. ne
3. nevím

Základní údaje

Jsi:

1. děvče
2. chlapec

Kolik je ti let?

.....*13 LET*.....

Jak dlouho navštěvuješ centrum?

1. méně než rok
2. více než rok
3. více než tři roky
4. více než pět let

Příloha č. 3

Fotodokumentace

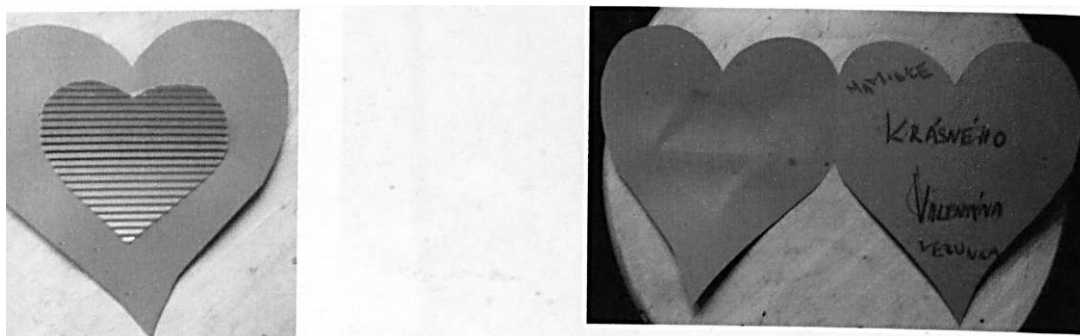
Obrázek č. 1 - děti při práci s papírenskými materiály - výroba skládané papírové vrány

Obrázek č. 2 - hotový výrobek z papírenských materiálů - skládaná vrána z papíru

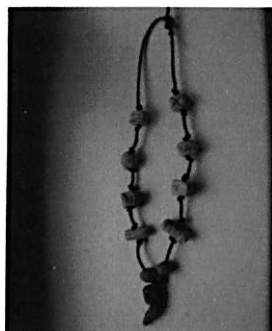
Obrázky č. 3 a 4- hotové výrobky z papírenských materiálů - Valentýnská přáníčka ve tvaru srdce

Obrázek č. 5 -děti při práci s modelovací hmotou - výroba korálkových náhrdelníků ze samotvrdnoucí hlíny

Obrázek č. 6 - hotový výrobek z modelovací hmoty - korálkový náhrdelník ze samotvrdnoucí hlíny

Obrázek č. 7-práce s licí hmotou - výroba sádrových magnetek

Obrázek č. 8 - hotové výrobky z licí hmoty - sádrové magnetky

Obrázky č. 9 a 10 – děti při práci s textilními materiály – technika savování

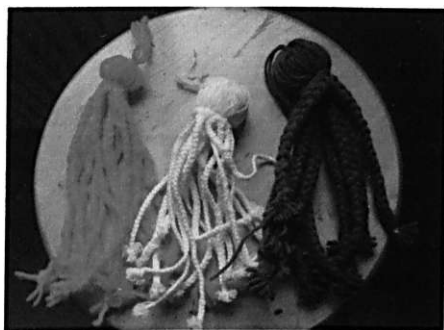

Obrázek č. 11 - hotové výrobky z textilních materiálů - savované dečky

Obrázek č. 12- hotový výrobek z textilních materiálů - savované tričko

Obrázek č. 13 - hotový výrobek z textilních materiálů - chobotničky z vlny

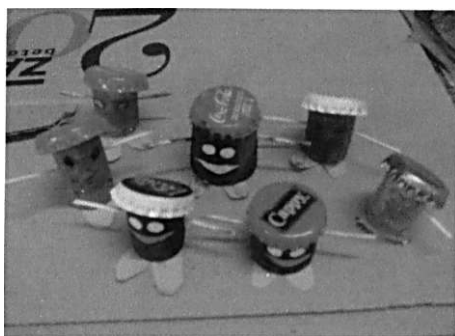
Obrázek č. 14- hotový výrobek z textilních materiálů - panenky z vlny

Obrázek č. 15 - děti při práci s odpadovými materiály - výroba figurek z kovových uzávěrů z lahví a z korkových zátek

Obrázek č. 16- hotové výrobky z odpadových materiálů - figurky z kovových uzávěrů z lahví a z korkových zátek

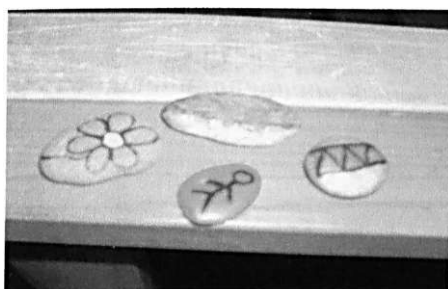
Obrázek č. 17 - děti při práci s odpadovými materiály - výroba ryb z pet lahví a barevných papírů

Obrázek č. 18 - hotové výrobky z odpadových materiálů - ryby z pet lahví a barevných papírů

Obrázek č. 19- hotové výrobky z přírodních materiálů - malované kamínky

Obrázek č. 20 – hotové výrobky z přírodních materiálů – přívěsky s mušlí

